

Självständigt arbete för grundlärarexamen 15 hp, med inriktning
mot arbete i grundskolans årskurs 4-6
HT 2019
Fakulteten för lärarutbildning

**“De styrdokument som jag förhåller mig
till, där står det ju ingenting”**
– en kvalitativ intervjustudie om
skolbibliotekariers arbete med representation
av etnicitet.

Nadine Montium-Åberg och Emma Starhög

Författare

Nadine Montium-Åberg och Emma Starhög

Titel

“De styrdokument som jag förhåller mig till, där står det ju ingenting” – en kvalitativ intervjustudie om skolbibliotekariers arbete med representation av etnicitet.

Handledare

Ola Svensson

Examinator

Helén Persson

Sammanfattning

Syftet med studien är att undersöka hur skolbibliotekarier tolkar och förhåller sig till styrdokumentens riktlinjer kring representation av etnicitet samt hur denna tolkning påverkar arbetet med urval och inköp av mellanåldersböcker. Detta har undersökts genom att intervjua fyra skolbibliotekarier i två olika kommuner.

I teoriavsnittet presenteras studier som med utgångspunkt i ett socialkonstruktivistiskt perspektiv behandlar representation av etnicitet och kulturell bakgrund i barn- och ungdomslitteratur. Studierna presenteras i syfte att erbjuda fördjupad förståelse för möjligheten att erbjuda mångfald genom skolbibliotekariens inköp till skolbiblioteken.

Metoderna som används för att uppnå syftet är kvalitativ intervjustudie samt textanalys inspirerad av kritisk diskursanalys. Analysen av skolbibliotekariernas tolkning av etnicitetsbegreppet i relation till styrdokumentet sker med hjälp av analyspunkter hämtade från Hellspong & Ledins textmodell.

Resultaten pekar på att deltagarna inte anser att det finns riktlinjer som beskriver vilken litteratur som ska köpas in till skolbiblioteket eller hur de konkret ska arbeta med mångfald. Detta ger skolbibliotekarierna frihet att köpa in det de vill. Skolbibliotekarierna uttrycker att det främst är utgivningen av litteratur och begränsade ekonomiska resurser som påverkar nivån av representation av icke-svensk etnicitet.

Ämnesord

Etnicitet, Skolbibliotek, Styrdokument, Diskursanalys, Representation

Innehållsförteckning

Förord	5
1.0. Inledning.....	6
1.1. Syfte och frågeställningar	6
2.0. Tidigare forskning	8
2.1. Skolbibliotek	8
2.1.1 Sammanfattning skolbibliotek.....	10
2.2. Etnicitet.....	11
2.2.1. Bakgrund	11
2.2.2 Etnicitet idag.....	12
2.2.3. Etnicitet och utbildning.....	13
2.2.4. Etnicitet och litteratur	13
2.2.5. Sammanfattning etnicitet	16
3.0. Teori.....	17
3.1. Socialkonstruktivism och diskursbegreppet.....	17
3.2. Kritisk diskursanalys	18
4.0. Metod och material.....	22
4.1. Metod – tillvägagångssätt.....	22
4.1.1. Bearbetning av material.....	22
4.1.2. Validitet och reliabilitet.....	24
4.1.3. Etiska överväganden.....	25
5.0. Resultat och analys	26
5.1. Resultat	26
5.1.1. Forskningsfråga 1	26
5.1.2. Forskningsfråga 2	27
5.1.3. Forskningsfråga 3	28
5.2. Respondent A.....	28
5.3. Respondent B.....	32

5.4. Respondent C	35
5.5. Respondent D	39
5.6. Jämförelse	43
6.0. Avslutande diskussion	45
7.0. Vidare forskning	50
8.0. Käll- och litteraturförteckning	51
9.0. Bilagor	54
9.1. Bilaga 1	54
9.2. Bilaga 2	59

Förord

Att vi har valt att undersöka skolbibliotekariers tolkning av etnicitetsbegreppet i förhållande till styrdokument och representation i litteratur, grundar sig i en fundering över hur lärare och övrig skolpersonal konkret ska arbeta med läroplanens skrivelser om kulturell kompetens. I läroplanen sägs det att “[i]dag står människor i olika delar av världen inför både möjligheter och problem kopplade till [...] interkulturella relationer” (Skolverket 2018, s. 224) samtidigt som det anses viktigt “att utveckla [...] förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.” (Skolverket 2018, s. 5). I en alltmer segregerad samtid, sett till skolornas elevunderlag, finns det elever som aldrig träffar elever med etniskt eller kulturellt ursprung som skiljer sig från deras eget. Huruvida en mångkulturell kompetens kan säkras genom skolbibliotekets arbete med litteratur blev därför ämnet för vår kommande uppsats.

Under studiens gång har vi haft ett bra samarbete i vilket vars och ens styrkor och egenskaper har fått komplettera varandra. Det har bidragit till att arbetsprocessen har flutit på bra och att skratt har blandats med allvar.

1.0. Inledning

Efter genomgång av tidigare forskning såg vi att det till viss del saknas forskning inom ämnet. De studier som har genomförts, kopplade till jämställdhet, har handlat om könsroller, inte om etnicitet. Formuleringarna i styrdokumentet upplevs inte vara tillräckligt tydliga sett till hur skolbibliotekarierna rent konkret kan arbeta för att främja alla elevers kulturella kompetens, och riskerar därmed att tolkas något godtyckligt.

Samhällets ökade internationalisering och växande rörlighet ställer nya krav på vår förmåga att förstå och acceptera den mångkulturella verklighet vi lever i. Utan ökad kulturell kompetens blir den multietniska verkligheten svår att navigera i. Ett av skolans uppdrag är att skapa internationell solidaritet och att "utveckla förståelse för den kulturella mångfalden" (Skolverket 2018, s. 8). Genom läsning av litteratur presenteras och förklaras nya världar och främmande kulturer, vilket skulle kunna förbereda eleverna för interkulturella möten. Skolbibliotekarien bör vara den som i samverkan med övrig skolpersonal ansvarar för att möjliggöra denna intellektuella jorden-runt-resa. Vi önskar därför utreda huruvida skolbibliotekariens tolkning av styrdokumentens formuleringar som knyter an till etnicitet främjar elevernas kulturella kompetens och visar sig i skolbibliotekets utbud.

Genom att intervjua skolbibliotekarier i två olika kommuner förväntar vi oss nå en bättre förståelse för vilka faktorer som påverkar inkluderingen av böcker som innehåller representation av "icke-svensk" etnicitet. Vi definierar "icke-svensk" etnicitet och kultur som något som upplevs stå i kontrast till den svenska majoritetskulturens normer och kulturella uttryck. Den människa som själv har en upplevelse av att tillhöra en minoritetskultur eller anser sig ha en bakgrund i såväl majoritets- som minoritetskultur kan därmed delvis eller helt inneha en "icke-svensk" etnisk identitet.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att undersöka hur skolbibliotekarier tolkar och förhåller sig till styrdokumentens riktlinjer kring representation av etnicitet samt hur denna tolkning

påverkar deras arbete med urval och inköp av mellanåldersböcker. Vi har undersökt detta genom att intervjua fyra skolbibliotekarier i två olika kommuner.

Frågeställningar

1. Hur påverkar skolbibliotekariens tolkning av styrdokumentens riktlinjer kring etnicitet och kulturell mångfald skolbibliotekets roll som pedagogisk resurs?
2. Hur påverkar skolbibliotekariens tolkning av styrdokumentens inköp av skönlitteratur för mellanåldern med innehåll som representerar "icke-svensk" etnicitet?
3. Hur ser skolbibliotekarien på eventuella möjligheter och hinder för att inkludera litteratur med representation av icke-svensk etnicitet?

2.0. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras studier som rör skolbibliotek samt representation av etnicitet och kulturell bakgrund i barn- och ungdomslitteratur.

2.1. Skolbibliotek

Skolbibliotek styrs av både bibliotekslagen (SFS 2013:801) och skollagen (SFS 2010:800) och varje kommun har sin egen biblioteksplan. Vissa skolor formulerar dessutom egna lokala dokument för det enskilda skolbiblioteket. Gemensamt för alla skolbibliotek i landet är att de enligt *bibliotekslagen* (SFS 2013:801) ska vara tillgängliga för alla och ha som uppgift att utgöra ett pedagogiskt stöd för elevernas lärande.

Skolinspektionen (2018) har ett tillsynsansvar över skolbiblioteken och kom 2018 ut med en granskning av skolbiblioteket som pedagogisk resurs. I sina slutsatser kom man fram till att rektorer behöver ta mer ansvar för att skolbiblioteken ska vara en större del av skolans arbete, samt att skolbiblioteken behöver involveras mer i värdegrundsarbetet. En av de viktigaste iakttagelserna var att skolbiblioteken inte används fullt ut för elevernas behov av ett utvecklat lärande. Enligt Skolinspektionen (2018) fungerar inte skolbiblioteken som en integrerad del i det pedagogiska arbetet då strukturer saknas för gemensamt arbete mellan skolbibliotekarierna och lärarna. Man anser också att skolbiblioteken inte arbetar tillräckligt med att ifrågasätta könsstereotypiska mönster. Man uppmanar därför skolorna att genom skolbiblioteken arbeta mer med jämställdhetsarbetet. Utifrån det perspektiv som intresserar oss är det notabelt att skolinspektionen (2018) inte nämner någonting explicit om hur skolbibliotekarierna ska arbeta för att olika kulturer ska kunna mötas. Hur mångkulturen ser ut i de svenska böckerna granskas inte alls, men däremot lägger man större vikt vid att utbudet ska vara tillgängligt på elevernas modersmål. Detta synliggörs i skolinspektionens slutsatser: “Elever med annat modersmål får ofta inte tillgång till relevant litteratur på sitt modersmål med hjälp av skolbiblioteken.” (Skolinspektionen 2018, s. 7).

I sin kunskapsöversikt över skolbiblioteksforskning publicerad mellan 2010 och 2015, diskuterar Cecilia Gärdén (2017), tidigare lektor vid bibliotekshögskolan i Borås, bland annat senare års forskning om skolbibliotekariers tolkning av skolbibliotekens styrdokument. Syftet med Gärdéns kunskapsöversikt är att sammanfatta resultat av tidigare empiriska undersökningar för att därefter kunna analysera framtida behov av studier inom skolbiblioteksforskning. Studier om språkutveckling och läsning samt hur skolbiblioteket kan förbättra elevers skolprestationer efterfrågas av Gärdén. Något som nämns ett flertal gånger i Gärdéns slutsats och som dessutom tas upp i Skolinspektionens (2018) granskning är att skolorna i Sverige idag behöver prioritera ett mer nära samarbete mellan skolbiblioteken, skolbibliotekarierna och lärarna för att främja elevernas lärande. Gärdén menar även att skolbibliotekarierna kan spela många olika roller för elevernas lärande och förse dem med väsentliga redskap, för deras samtida skolgång men även för deras framtida skolgång. För att detta ska lyckas behöver skolbibliotekarierna rätt förutsättningar och mer stöd från verksamhetens ledning. Gärdén (2017) diskuterar även i sin slutsats att många skolledningar förknippar skolbiblioteken enbart med läsning och böcker och saknar djupare kunskap om biblioteksverksamheten.

I de undersökningar som Gärdén (2017) beskriver nämns en magisteruppsats skriven av Lundgren (2011) där sju skolbibliotekarier intervjuades med syfte att undersöka hur de arbetar för en mer jämställd miljö. Resultatet av intervjuerna visade bland annat att skolbibliotekarierna inte visste hur de skulle arbeta praktiskt med jämställdhetsfrågan. De gånger de gjorde det var det främst i form av diskussioner om könsroller via olika övningar. Alla respondenter uttryckte att de saknade kunskap om jämställdhetsfrågor och önskade en fortbildning i detta. Detta väcker en undran om vad som egentligen ingår i jämställdhetsfrågan? Är det bara jämställdhet mellan könen eller även att alla ska behandlas likvärdigt oavsett etnisk tillhörighet? Den sistnämnda aspekten inkluderas inte i Lundgrens (2011) undersökning då han enbart valt att fokusera könsbegreppet. En undersökning motsvarande Lundgrens hade mycket väl kunnat genomföras med etnicitet i fokus. Här finns alltså en kunskapslucka som vi gärna vill bidra till att fylla.

I Sara Martinssons (2014) studie *Det mångspråkiga skolbiblioteket - en viktig fråga i teorin men en icke-fråga i praktiken?* undersöker hon språkets betydelse i skolbibliotekets utbud

av litteratur. Martinsson har gjort en kvalitativ intervjustudie med fem gymnasiebibliotekarier i olika åldrar och på olika skolor. I studiens resultat förklarar hon att de svenska skolbibliotekens utbud nästan uteslutande består av böcker på svenska och engelska. Skolbibliotekarierna som ingår i studien förklarar att de försöker att skapa en bredare kulturell samling men att detta främst sker inom utbudet på svenska och engelska. Utbudet breddas enligt skolbibliotekarierna genom att man ser till att den svensk- och engelskspråkiga litteraturen inte är för eurocentrisk till sin karaktär. I Martinssons (2014) intervjuer påpekar skolbibliotekarierna att de ser mycket positivt på mångfald av kultur och att de arbetar mycket med att ge olika kulturer uppmärksamhet. Uppsatsen innehåller emellertid inte någon mer konkret beskrivning av hur kulturer presenteras och möts. Martinsson menar, enligt Gärdén (2017), att eleverna "har större chans att uppfylla skolans mål om de kulturella och språkliga identiteterna bekräftas" (Gärdén 2017, s. 73). Skulle identiteterna alltså kunna bekräftas genom läsning av litteratur med innehåll som behandlar elevernas olika kulturella identiteter? Ges alla elever möjligheten att få sin identitet bekräftad genom skolbibliotekens utbud? Eller finns här en utvecklingspotential? Kan det vara så att biblioteksutbudet, trots bibliotekariernas intresse för etnicitet och identitetsbejakande perspektiv, ändå kan beskrivas som likriktat, exempelvis genom att vara eurocentriskt? Martinsson (2014) har inte undersökt hur det påstådda breda utbudet verkligen ser ut.

2.1.1 Sammanfattning skolbibliotek

Inom skolbiblioteksforskningen finns mycket skrivet om hur skolbiblioteket framställs och hur skolbibliotekarierna själva ser på sin yrkesroll och arbetssituation. Gärdén (2017) nämner i sin kunskapsöversikt att det även finns en del forskning om skolbibliotekariernas utmaningar och möjligheter i arbetet med att ge elever med särskilda behov det stöd som de behöver. Särskilda behov kan tolkas på många olika sätt, bland annat som att elever med annat modersmål än svenska behöver få tillgång till litteratur på lättare svenska, men det kan också handla om att stärka elevens identitet eller att möjliggöra den så kallade tredje identiteten.

Forskningen om jämställdhetsbegreppet fokuserar främst könsbegreppet. För att inkludera alla elever vore det, menar vi, bra om jämställdhetsbegreppet också innefattade etnicitet och

klass. De kunskapsluckor som Gärdén (2017) identifierar gäller undersökningar med syfte att mäta skolbibliotek för att sammanställa vilka faktorer relaterade till skolbiblioteksverksamheten som ger prestationsskillnader. Hon påpekar även att hon inte har kunnat hitta någon svensk empirisk undersökning med syfte att bekräfta hur skolbibliotek bidrar till elevernas lärande.

2.2. Etnicitet

I följande avsnitt presenteras en kort bakgrund till forskning med olika perspektiv på och aspekter av etnicitet med fokus på det inom den moderna forskningen mest aktuella synsättet: det konstruktivistiska. Här presenteras också ett för det mångkulturella samhället relevant "både-och-tänk" i form av så kallad hybrid-identitet.

Historiskt sett har etnicitet studerats ur i huvudsak två perspektiv, som står i motsatsförhållande till varandra: *essentialism* och *konstruktivism*. Det essentialistiska perspektivet anses idag föråldrat när det gäller att definiera och utreda etnicitet, och vi kommer inte använda oss av teorin mer än som bakgrund till hur forskningen av begreppet tidigare har sett ut. I relation till våra forskningsfrågor och representation av etnicitet skulle ett essentialistiskt synsätt kunna innebära att kulturen eller etniciteten som synliggörs i bibliotekets utbud inte problematiseras vidare genom att till exempel relateras till den sociala och historiska kontext i vilken den producerades.

2.2.1. Bakgrund

Det essentialistiska perspektivet (även kallat primordialism) förklarar en människas etniska tillhörighet som medfödd och styrd av egenskaper som inte är föränderliga (Johansson, 2000; Wikström, 2009). Människan föds därmed med en viss etnicitet som styr val och hur vi organiserar världen omkring oss. Wikström (2009) pekar på konkreta aspekter som forskare som har utgått från det essentialistiska perspektivet har tittat på. Dessa inkluderar: "språk, tradition, religion, [...] födelseland, och blodsband" (Wikström 2009, s. 12).

Det essentialistiska perspektivet på etnicitet har idag få uttalade företrädare. Men "representanter" (Bosäter Kindwall & Vikström 2013, s. 14) för etnicitet som något statiskt och av nationsgränser förbestämt går att finna. Anthony Smith (1986) beskriver i sin bok

The ethnic origins of nations en rad kriterier som ligger till grund för att bestämma etnisk tillhörighet. Om en grupp människor delar samma uppfattning om den gemensamma gruppens namn, mytbildning, historia, kultur, ursprungliga geografiska tillhörighet samt känner solidaritet för människorna inom den föreställda gruppen kan denna avgränsas till att, enligt Smith, definieras som en etnicitet (Smith, 1986). Hanna Wikström (2009) tolkar Smiths definition av en etnisk grupp och förklarar hur ett sådant mer essentialistiskt synsätt skulle kunna se ut i en svensk kontext: ”Att vara född i Sverige är liktydigt med att vara bärare av den svenska historien, svensk etnicitet och kultur och förmågan att känna starka känslor för landet Sverige och folket svenskar” (Wikström 2009, s. 34).

2.2.2 Etnicitet idag

Hybrididentitet eller “den tredje identiteten” som det även kallas, är ett relativt nytt forskningsområde som handlar om gränsöverskridande identitet som inte bygger på känslan “normalt-avvikande” eller “vi-dom” utan istället om ett “både-och”-tänk (Borgström & Goldstein-Kyaga 2009). Att identifiera sig med enbart en nationell eller etnisk identitet är alltså inget ungdomar som vuxit upp i mångkulturella miljöer vare sig kan eller vill göra. De till och med vägrar att “låta sig beskrivas som halvbor eller blandningar. Det är inte det ena eller det andra utan ‘det tredje’” (Borgström & Goldstein-Kyaga 2009, s. 65). I en artikel skriven av Kerstin von Brömssen (2017) beskrivs hur två elever som går på en internationell skola skapar gränser mellan olika grupper. De menar att de som själva ser sig tillhöra en tredje identitet ser de andra eleverna som “isolerade, ignoranta och trångsynta” (von Brömssen 2017), och att de ser sig själva som kulturellt medvetna och öppna för nya idéer. Eleverna identifierar gärna sig själva som “flyttare” och de andra eleverna som “icke-flyttare”, och uttrycker känslan av att vara “mellan” eller “i båda” när det gäller nationalitet, kultur, språk och etnicitet (von Brömssen 2017).

Den tredje identiteten beskrivs av Borgström & Goldstein-Kyaga (2009) som ständigt föränderlig och styrd av det sociala och kulturella sammanhanget. Det är människans tolkning av sin tillhörighet i flera kulturella miljöer som utgör den tredje identiteten. De menar att det är “inte ovanligt att människor, som bott i många länder och varit tvungna att anpassa sig till olika kulturer, eller ungdomar som ingår i mångkulturella miljöer, utvecklar olika typer av kosmopolitiska identiteter, det vill säga känslor av att ingå i en

världsomspännande gemenskap” (Borgström & Goldstein-Kyaga 2009, s. 15). En tredje identitet är alltså ett förhållningssätt enligt vilket eleverna identifierar sig kosmopolitiskt, men även etniskt och nationellt. Att tillhöra en tredje identitet menar Borgström och Goldstein-Kyaga (2009) kan innebära att människorna får lära sig olika kulturella koder, exempelvis var man bör tacka för maten och var man inte bör göra det, och att de därmed får lära sig att uttrycka hövlighet utan att värdera om det ena är bättre eller sämre. “Den tredje identiteten kan karaktäriseras både av negativa aspekter som rotlöshet men också av positiva aspekter som kosmopolitism, behov att lära sig om de kulturella kontexter man ingår i, engagemang i andra delar av världen, en förmåga att se konflikter ur flera perspektiv och känslor av både frihet och kontroll.” (Borgström & Goldstein-Kyaga 2009, s. 16). En tredje identitet handlar till största delen om människovärde oberoende av kultur, och att man helt enkelt slutar värdera kategorier.

2.2.3. Etnicitet och utbildning

Den samlade kunskapen av forskning som fokuserar etnicitet i ett skolsammanhang är enligt Sabine Gruber (2007) relativt liten. Utöver bristen på relevanta studier saknas ett utökat synsätt som kombinerar etnicitet med andra aspekter såsom klass och kön. Det *intersektionella* perspektivet som Gruber (2007) menar att tidigare forskning saknar skulle kunna erbjuda fler ingångar som inte enbart fokuserar ”invandrarbarnen” utan i stället undersöker vilken påverkan föreställningar och förutsättningar i det övergripande samhället och utbildningssystemets utformning har på elever med annan etnicitet. Skolforskning som tar upp etnicitet har enligt Gruber (2007) ofta begränsats till att enbart fokusera elever som inte tillhör den svenska majoritetskulturen. Denna forskning innehåller ingen vidare problematisering av vilken betydelse “svenska” elevers och lärares tankar och erfarenheter av etnicitetsbegreppet kan ha. Även Graninger (1999) påpekar att det är viktigt att studera medlemmar ur majoritetskulturen när minoritetskulturen ska undersökas, eftersom de båda ”ömsesidigt påverkar varandra” (Graninger 1999, s. 8).

2.2.4. Etnicitet och litteratur

Individens identitet är alltså, inom den socialkonstruktivistiska traditionen, en social konstruktion producerad av sociala diskurser, exempelvis språk. Identitet och språk går enligt detta synsätt hand i hand, både när vi ska beskriva hur vi ser oss själva och när vi ska

avgöra andras identiteter. I kursplanen för modersmål talar även Skolverket (2018) om språkets betydelse för identitetsskapandet: "Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker." (Skolverket 2018, s. 89). Liebkind och Henning-Lindblom (2015) talar om språkets betydelse för identitetsutvecklingen. De talar om identitet som bestående av två komponenter: den *sociala* och den *personliga*. När de förklarar den sociala delen av identitet talar de främst om gruppstillhörighet. De menar att det är extremt viktigt att individen känner att gruppen ser den på samma sätt som den ser sig själv. Detta sker via identitetsförhandlingar mellan två individer, men även mellan grupper. I förlängningen innebär dessa identitetsförhandlingar att individen presenterar sig på ett speciellt sätt med en viss grupp, oftast omedvetet, och önskar att gruppen ska acceptera och bekräfta denna presentation.

Inom forskning om etnicitet är det främst internationella studier som undersöker hur representation av etnicitet i litteratur kan påverka läsaren och läsarens bild av kulturer och människor av samma eller annan etnisk bakgrund. Taylor Cavalovitch (2016) berättar i sitt föredrag *Representation Matters: How Representation in Children's Literature Influences Children of Different Ethnicities* om när han insåg att litteraturen en klass läste inte innehöll en enda afroamerikansk karaktär trots att elevgruppen enbart bestod av afroamerikanska barn. Cavalovitch presenterar senare siffror på vilka etniciteter som representerades i en studie av 3600 titlar publicerade 2012. Av dessa 3600 böcker innehöll endast 7% innehåll som rörde icke-vita karaktärer (Cavalovitch 2016). I ett land som USA, rikt på människor av olika etnisk- och kulturell bakgrund, får det anses anmärkningsvärt att ett så få titlar innehåller karaktärer av annan etnicitet eller kultur än den vita, västerländska.

För att undersöka vilken effekt litteratur med anpassad representation (anpassad till att matcha elevernas etniciteter) skulle kunna ha på undervisningen använde sig Cavalovitch (2016) av texter i vilka han ändrade bland annat huvudkaraktärernas nationella ursprung för att bättre representera eleverna i klassen. I resultatavsnittet bekräftas Cavalovitch (2016) förhoppning om att genom representation kunna engagera studenter att mer aktivt delta i läsandet av litteratur och att känna att deras identiteter blir bekräftade. Cavalovitch pekar också på möjligheten att inkludera ett intersektionellt perspektiv på representation, då böcker eller berättelser som används för att representera etnicitet också kan innehålla språk

som beskriver ytterligare aspekter av en människas verklighet. Dessa aspekter inkluderar exempelvis kön, klass, familjesammansättning och eventuella fysiska skillnader (Cavalovitch 2016).

Malin Grabbe och Elisabeth Ingelf (2004) har i sin masteruppsats *Mångkulturalism i svensk barnlitteratur?* liksom Cavalovitch (2016) undersökt vilken funktion mångkulturell barnlitteratur kan fylla hos barn och ungdomar. Utöver att öka de svenska barnens förståelse för människor av annan etnicitet och kulturell tillhörighet förklarar Grabbe och Ingelf (2004) att böcker med god representation av olika kulturer dessutom kan förklara hur normer och värderingar ser ut i andra länder. Ökad kunskap som leder till mindre stereotyp tänkande och misstänkliggörande av människor från andra länder är återkommande argument för vilken positiv effekt läsning av så kallade ”mångkulturella böcker” kan ha för barn och ungdomar. Andra positiva effekter är exempelvis att mångkulturella böcker kan ligga till grund för barn- och ungdomars identitetsutveckling då sådana böcker, som Grabbe och Ingelf visar, ofta behandlar teman som ”kluven identitet” (Grabbe & Ingelf 2004, s. 42) och hur karaktärerna till sist kan känna sig hemma i fler etniska och kulturella grupper.

Några sammanfattande tankar som presenteras i uppsatsens analys- och diskussionsdel är att författarna genom sin undersökning förstått att böcker med mångkulturellt innehåll oftare återfinns i böcker för äldre barn medan antalet titlar med liknande innehåll för yngre barn och barn i mellanåldern (9–12 år) är lägre. För att på sikt främja utbudet av mångkulturell litteratur skriven för yngre barn och barn i mellanåldern föreslår Grabbe och Ingelf (2004) att en statlig organisation instiftar ett litteraturpris eller stipendium för författare av litteratur med god representation av mångkulturella frågor. Vinnaren skulle enligt Grabbe och Ingelf (2004) kunna röstas fram av barn och ungdomar genom röstningsformulär på bibliotek vilket skulle kunna anses ge ytterligare bekräftelse på att böckerna är relevanta för att beskriva något som barn och ungdomar anser representerar världen som de ser den. Som ett bevis för att ett sådant initiativ skulle kunna leda till bättre utbud sett till kriterierna som tidigare nämnts refererar Grabbe och Ingelf (2004) till ett liknande initiativ i Australien som lett till att böcker och texter innehållande icke-vita karaktärer stadigt ökat (Grabbe och Ingelf 2004).

2.2.5. Sammanfattning etnicitet

Den etnicitetsinriktade skolforskningen har enligt Gruber (2007) främst fokuserat de elever som anses tillhöra minoritetskulturer. Hur lärare eller elever från majoritetskulturen kan vara betydelsefulla för etniska relationer är, vilket poängteras av Gruber (2007), en aspekt som saknas i den etnicitetsinriktade skolforskningen. Gruber menar att etnicitetsforskningens återkommande fokus på "invandrareleven" som studieobjekt dessutom bör problematiseras. När medlemmar av minoritetskulturer väl står i fokus handlar det oftast om att man vill undersöka tillägnandet av svenska, modersmål eller främmande språk. Gruber pekar dessutom på den kunskapslucka vi vill fylla med vår studie: Hur arbetar skolpersonal för att realisera läroplanens uppdrag om att skapa och upprätthålla en mångkulturell skola som främjar jämlikhet (Gruber 2007)?

Cavalovitch (2016) samt Grabbe och Ingelfs (2004) tydliggör hur så kallad mångkulturell litteratur kan påverka elevers identitetsbildning och kulturella kompetens. Deras forskning ger en god bild av kunskapsläget inom representation av etnicitet i böcker för barn och ungdomar. Framtida forskning skulle enligt Grabbe och Ingelf (2004) kunna problematisera vilken typ av dilemman bärarna av annan kulturell tillhörighet i barn och ungdomslitteraturens berättelser stöter på, då författarna menar att det saknas texter som inte enbart innehåller "lyckliga slut", och att det saknas lösningar på viktiga problem. Litteratur som presenterar problembarn i det svenska samhället anser de skulle kunna fungera som en tröst för elever som upplever att de är ensamma om att befinna sig i olika svårigheter.

3.0. Teori

3.1. Socialkonstruktivism och diskursbegreppet

Diskurs är ett begrepp som används inom en rad vetenskapliga områden och har därför kommit att betyda olika saker beroende på inom vilket fält det används. Definitionen som är främst återkommande är att "diskurs" innefattar idén om språket som strukturerat i olika mönster som varierar beroende på den sociala domän vi befinner oss i. Beroende på vilken vetenskaplig disciplin som försöker förklara begreppets innebörd och hur det ska analyseras kan bestämningen av dess innehåll skifta markant. Det som kan sägas vara gemensamt för de olika definitionerna av diskurs är att diskurs kan anses vara "ett sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)" (Winther-Jørgensen & Phillips, 2000, s. 7).

Vad som också är gemensamt för diskursbegreppet inom hela dess breda användningsområde är den teoretiska grund diskursanalysens huvudriktningar vilar på: den socialkonstruktivistiska/socialkonstruktivistiska. Socialkonstruktivism är den gemensamma beteckningen för teorier om kultur och samhälle och hur föreställningar om dessa konstrueras genom språk och olika språkhandlingar. Diskursanalysen är ett av flera verktyg som används av socialkonstruktivister för att på olika sätt utreda huruvida diskurser kan sägas vara konstruerade på ett visst sätt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Inom socialkonstruktivism existerar många intresseområden och metoder vilket gör det svårt att presentera en bild som täcker in alla inriktningar. De fyra premisser som kan sägas vara gemensamma för det socialkonstruktivistiska perspektivet är den (1) kritiska inställningen till vedertagen kunskap: den kunskap vi hittills har om omvärlden kan inte definieras som objektivt sann utan bör istället ses som en produkt av hur vi medvetet och omedvetet valt och väljer att kategorisera samhället och världen kring oss. (2) Den andra premissen innefattar bilden av vår omvärld som påverkad av historiska och kulturella influenser. Synen på omvärlden är enligt socialkonstruktivismen därför *kontingent*; den uppfattning vi har om samhället och världen omkring oss kunde varit annorlunda om de historiska- eller kulturella influenserna synen byggdes på inte varit de dem varit. Då språkanvändning förändras över tid är således förståelsen av vår omvärld beroende av

tidskontexten vi befinner oss inom. Våra sociala identiteter och kunskaper är ett resultat av den sociala värld vi vistas i vilken också konstrueras av diskurser/diskursivt vilket innebär att även den sociala världen eller de sociala världar inom vilka vi ingår anses föränderliga. (3) Socialkonstruktionister ser dessutom på kunskap som ett resultat av social interaktion där gemensamma sanningar förhandlas och omförhandlas, vilket resulterar i en kamp över vad som anses sant eller falskt. (4) Socialkonstruktivismen/socialkonstruktionismen vilar slutligen på idén om människors olika världsbilder som avgörande i skapandet av sociala handlingar. Sociala handlingar leder till konstruktion och dekonstruktion av grupper och identiteter eftersom dessa är skapade i relation till den tids- och situationskontext de finner sig i. Sociala handlingar som iscensätts genom språk och språkanvändning och exempelvis resulterar i indelning av människor i olika kategorier sker enligt socialkonstruktivisterna för att de har ett syfte – inte för att indelningen är medfödd eller naturgiven. Hur vi konstruerar kunskap får därmed konkreta sociala konsekvenser (Winter Jørgensen & Phillips 2000).

3.2. Kritisk diskursanalys

Som tidigare nämnts kan diskurs och undersökandet av diskursers påverkan på konstruerandet av kunskap om omvärlden och språkliga begrepp kopplas till den socialkonstruktivistiska idétraditionen. Många av analysverktygen som används för att utreda och kategorisera kunskaper om omvärlden kan således också sägas vila på en socialkonstruktivistisk grund. Det analysverktyg som används för att undersöka studiens empiriska material är inspirerat av den kritiska diskursanalysen, inom vilken diskurser ses som utgångspunkter för förändring. Analyspunkten är språket och syftet är att undersöka huruvida respondenterna i vår undersökning kan sägas synliggöra vissa diskursiva företeelser, hur dessa påverkar skolbibliotekariernas arbete samt ifall texterna kan sägas höra samman med en viss hegemonisk diskursordning (Winther-Jørgensen & Phillips 2000)

Man kan se samhällets olika diskurser som ett stort rörligt nätverk vars knypunkter vid vissa tider blir mer fasta: återkommande diskursiva företeelser och mönster fortsätter reproduceras över tid – samtidigt som det vid andra tider kan komma att se ut på annat sätt beroende på vilka diskurser som vinner större mark och får fäste. Den kritiska diskursanalysens roll är sammanfattningsvis att ”klarlägga den diskursiva praktikens roll i

upprätthållandet av den sociala värld, inklusive sociala relationer, som innebär ojämlika maktförhållanden.” (Winther Jörgensen & Phillips 2000, s. 69).

Norman Fairclough (Winther-Jörgensen & Phillips, 2000), en av senmodernitetens främsta diskursanalytiker, anser att sociala och kulturella strukturer har en lingvistisk-diskursiv karaktär. Det är genom de sociala praktikerna *produktion* (skapandet) och *konsumtion* (mottagandet och tolkningen) av kommunikativa händelser som den sociala världen konstitueras. Återigen bygger alltså föreställningen om diskurs på att den är del av en viktig social praktik som utöver att konstituera den övergripande sociala världen även skapar och omförhandlar sociala identiteter och sociala relationer mellan och inom olika grupper (Winther-Jörgensen & Phillips 2000). Fairclough själv har främst intresserat sig för utbredningen av marknadspraktiker samt hur de diskursiva företeelserna ser ut inom masskommunikation, demokrati och politik.

Faircloughs tredimensionella modell för CDA (Critical Discourse Analysis) anses av många vara det mest utbyggda analysverktyget för just kritisk diskursanalys (Winther-Jörgensen & Phillips 2000). Fairclough kopplar genom sin modell för CDA ihop olika teoritraditioner inom det diskursanalytiska fältet. Den detaljerade textanalysen, makrosociologisk analys av social praktik samt tolkandet av verkligheten som något individer själva skapar genom införlivandet av gemensamma normer och processer, är tre delar som även återfinns i andra inriktningar inom diskursanalysen.

Fairclough menar vidare att diskurs bidrar till skapandet av identiteter, relationer och olika kunskapssystem. Diskurs har således tre funktioner: den första kan sammanfattas vara dess *ideationella funktion* – den innehållsliga. Den andra är *den relationella* som upprättar relationer mellan grupper. Den tredje rör just konstruerandet av olika identiteter (Fairclough 1992). När diskurser ska analyseras bör man fokusera två dimensioner av de tre funktionerna: den *kommunikativa händelsen* (ett specifikt fall av språkanvändning exempelvis en insändare i en tidning) och *diskursordningen* (de olika diskursiva företeelser som används eller *konsumeras* inom en social domän) (Winther Jörgensen & Phillips 2000). Resultatet blir en analys av en kommunikativ händelse där text, diskursiv praktik och social praktik hänger samman och tolkas med hjälp av varandra. Den tredimensionella analysmodell som blivit resultatet av undersökningen av funktionerna och dess

dimensioner, utgör ett ramverk för analys av empiriskt språkbruk. Den första utgångspunkten tas i den diskursiva praktiken – forskaren undersöker just hur texter produceras, konsumeras och distribueras i olika sammanhang. Den andra utgångspunkten utgår från ett lingvistiskt perspektiv och studerar texten (den kommunikativa händelsen) som avses undersökas. Här är det främst den grammatiska strukturen som undersöks. Den sista utgångspunkten utgår från ett bredare perspektiv då forskaren genom sin analys undersöker och resonerar kring den sociala praktiken eller *sociala struktur* (sociala relationer i samhället som helhet och i bestämda institutioner) inom vilken texten producerats, men också hur den ter sig i förhållande till andra texter, diskurser och icke-diskursiva fält (Winther-Jørgensen Phillips 2000, s. 71). Målet med CDA är att beskriva relationen som råder mellan social praktik och språkbruk. Alla former av kommunikativa händelser (texter och tal men även bilder) är del av den sociala praktiken då den framställer eller ifrågasätter den rådande diskursordningen. Genom att undersöka den sociala praktiken som uppbyggd på eller som skapad i motsatsförhållande till ett större antal kommunikativa händelser synliggörs *intertextualitet* (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Intertextualitet kan i sin tur öppna upp analysen för undersökandet av ytterligare strukturer, vilka bidrar till förståelsen av hur den diskurs forskaren undersöker kan sägas vara konstruerad (Fairclough, 1992). För att göra en kritisk diskursanalys i sin helhet, måste alla delar beskrivna ovan som Faircloughs tre funktioner vara med i analysen. Av tidsmässiga skäl beskriver vi vår studie som inspirerad av Faircloughs modell för kritisk diskursanalys.

Hellspong och Ledin (1997) har skrivit en handbok i brukstextanalys och presenterar där en textmodell som har likheter med Faircloughs (1992) tredimensionella modell för kritisk diskursanalys. Delar av Hellspong och Ledins (1997) textmodell ligger till grund för analysen av det empiriska materialet i den här studien. Enligt författarna behöver vi en textmodell för att kunna analysera texter systematiskt då det ger oss en bild av hur uppbyggnaden ser ut. Med hjälp av sin textmodell menar Hellspong & Ledin att man ”målmedvetet och planmässigt [kan] styra analysen mot olika inslag i dem” (Hellspong & Ledin, 1997, s. 97). Modellens syfte är att spegla samband och mångfald samt att visa att texter alltid möter oss i bestämda sammanhang. Modellen hjälper oss att förstå vad som generellt gäller för texters utformning samt vilka förutsättningar den har som kommunikationsmedel. Hellspong och Ledin (1997) beskriver sin grundläggande tanke om

text som följande: ” [...] den är en ordnad språklig helhet som anpassar ett tankeinhåll till en social situation” (s. 197).

4.0. Metod och material

I denna studie används en kvalitativ textanalys. Eftersom utgångspunkten är att analysera respondenternas utsagor utifrån de diskurser som synliggörs är i avsnittet nämnda metoder de som passar bäst för studien. Studien är av kvalitativ art då textanalysen inte strävar efter att mäta eller kvantitativt räkna något i texterna. Syftet är inte heller att med statistisk signifikans bevisa en allmängiltig sanning, utan istället att bidra till ett kunskapsfält genom diskussion med utgångspunkt i analysen av ett kvantitativt begränsat empiriskt material (Bergström & Boréus, 2005).

Den andra metoden som används i uppsatsen är den kritiska diskursanalysen. Metoden har valts för att den passar våra frågor och tankegångar om etnicitet och kultur som diskursiva företeelser och vår syn på bibliotekarierna som medierande makt-kunskap. Faircloughs (1992) modell för CDA (Critical Discourse Analysis) används dock inte i sin helhet, främst av tidsmässiga skäl.

4.1. Metod – tillvägagångssätt

Datainsamlingen genomfördes i form av en kvalitativ intervjustudie baserad på personliga intervjuer med fyra skolbibliotekarier i två olika kommuner. På grund av ombokningar och andra oförutsedda händelser delades intervjuerna upp mellan oss båda och vi kom därför att intervju två respondenter vardera. Intervjuerna utgick från en intervjuguide med frågor som kunde besvaras med öppna svar (se bilaga 1). Efter intervjuerna transkriberades dessa mycket noggrant. Det är det transkriberade materialet som utgör vårt empiriska material.

4.1.1. Bearbetning av material

Första steget i analysprocessen var att lyssna på våra inspelade intervjuer för att sedan transkribera ljudfilerna. Transkriberingarna utformades på samma sätt men arbetsbördan delades upp mellan oss båda för att spara tid. Efter att transkriberingarna var klara identifierade vi gemensamt intressanta citat utifrån förmodanden om vilka diskursiva praktiker eller företeelser som skulle kunna dyka upp i det transkriberade materialet, baserat på vår förståelse. Nästa steg var att gå tillbaka till transkriberingarna och sammanfatta

dessa utifrån våra forskningsfrågor. När sammanfattningarna var klara och de intressanta citaten identifierats började vi att analysera materialet. För att identifiera diskursiva företeelser tittade vi på det samlade materialet, de intressanta citaten samt våra sammanfattningar. Vi diskuterade sedan vad som kunde sägas vara de mest relevanta och karaktäristiska diskursiva företeelserna. Diskursiva företeelser definieras som allmänna tal och textpraktiker genom vilka arbetets frågeställningar kan komma till uttryck. Utifrån dessa synliggjordes sedan våra tolkningar av texten utifrån analyspunkter i Hellspång och Ledins textmodell.

Hellspång och Ledins (1997) textmodell är indelad i tre olika delar. Den första delen handlar om *kontexten* i texten. För att lyckas tränga oss in i en text behöver vi först förstå den, dvs sätta oss in i dess kontext. Kontext betyder ”tillsammans med texten” och det är i stora drag vad denna del handlar om. Kontexten är central i Hellspång och Ledins textanalys och bygger på ”tanken att allt som sägs eller skrivs måste ses i sitt sammanhang” (1997, s. 49). Man utgår från det man redan vet, alternativt från vad man kan utläsa och inse utifrån den kontext som texten fungerar i samt vilken språklig och social miljö som texten kommer ur och verkar i. Hellspång och Ledin (1997) presenterar olika punkter att analysera ifrån när man utgår från de tre övergripande strukturerna i modellen. Med hjälp av de analyspunkter som man väljer att analysera utifrån, funderar man på vad dessa betyder i textens bakgrund och omgivning, för textens struktur och stil.

Analyspunkterna (Hellspång & Ledin, 1997) som har använts i analysen är: modalitet – proposition, attityd – gardering, understrykning, omtal samt presupposition. När vi har analyserat modalitet har det främst rört sig om faktiska och icke-faktiska propositioner. Faktiska propositioner påstår att “något ser ut på ett visst sätt i textvärlden” (Hellspång & Ledin, s. 133). Detta kan till exempel vara med hjälp av ord som *är*. Om texten i stället uttrycker ord som *kanske*, *nog* eller *kan vara* blir den faktiska propositionen inte lika säker, den blir istället en icke-faktisk proposition. Texten är i så fall mer reserverad och osäker på sin sak. Detta leder oss in på vår andra analyspunkt: Attityd. Här kan texten använda sig av garderingar. Detta innebär att texten “tenderar att använda garderingar som en försiktighetsåtgärd som ger motparten mer handlingsutrymme” (Hellspång & Ledin, s. 171). Som exempelvis kan nämnas: “Det finns säkert”. Med en sådan formulering kan man gardera sig ifall det som sägs inte är helt korrekt. Understrykningar är motsatsen till

garderingar och fungerar som “markörer för säkerhet” och “auktoritet” (Hellspong & Ledin, s. 171). I fråga om omtal har vi tittat på ordet *man*. Ordet är intressant för att det kan lämna läsaren/lyssnaren oviss om vem det talas om, som i: “ja det kan man ju säga att den gör”. Den sista analyspunkten som förekommer i vår analys är presupposition. Detta handlar om att texten förväntar sig att läsaren ska känna till det som inte sägs rakt ut. Den förväntar sig att mottagaren har förförståelse om det den vill få fram.

4.1.2. Validitet och reliabilitet

Den intervjuform som har använts är den *semistrukturerade intervjun* som innehåller fasta frågor besvarade med öppna svar. Trots att intervjuguiden innehöll många förslag på följdfrågor tilläts respondenterna att tala fritt. Detta resulterade i att innehåll som senare inte tas upp i analysen också diskuterades under intervjuerna. Genom att använda semistrukturerade intervjuer har vi fått en djupare förståelse för hur skolbibliotekarier som arbetar med elever och litteratur tolkar begrepp som etnicitet, kultur och identitet. Vår valda form av intervju befinner sig alltså någonstans mellan den strukturerade och den kvalitativa intervjun (Johansson & Svedner 2001). För våra intervjufrågor, se bilaga 1.

En nackdel med att använda intervjuer som metod är att informationen som genereras riskerar att bli något snäv och mindre generaliserbar. Kvalitativa intervjuers svar beskriver den enskilda respondentens tankar, känslor och åsikter kring det eller de begrepp som studeras, vilket kan innebära att resultaten är svåra att se som allmängiltiga. Samtidigt tillåter den kvalitativa intervjun att genom väl valda frågor noggrant diskutera och synliggöra fler aspekter av de begrepp som studeras.

Då antalet respondenter i vår forskningsstudie är relativt få till antalet kan studien kategoriseras som en fallstudie. Fallstudien tillåter forskaren att detaljstudera en eller några få företeelser som innefattar undersökandet av exempelvis vilken effekt några få individers (skolbibliotekariers) tolkning av styrdokument kan ha för ett större antal människor (elever och annan skolpersonal som nyttjar skolbiblioteket).

I en större studie hade vi gärna velat visa paralleller och ytterligare belägg för de diskursiva företeelser som identifierats i arbetets analysavsnitt. De diskursiva företeelser som

synliggjorts genom bearbetningen av det empiriska materialet kan förmodas existera i många olika kontexter – *talet om de bristande resurserna* borde exempelvis kunna identifieras i andra studier av diskurs i förbindelse med yrken inom offentliga sektor.

4.1.3. Etiska överväganden

Studenter som genomför forskning ska enligt vetenskapsrådets första och andra forskningsetiska principer följa *informations- och samtyckeskravet* (Vetenskapsrådet 2002). I den formella intervjuförfrågan (se bilaga 2) som skickades ut presenterades studiens syfte, hur denna planerades att genomföras samt att deltagarnas medverkan var frivillig och när som helst kunde avbrytas. Kontaktuppgifter till oss studenter och handledaren för projektet inkluderades i den skriftliga intervjuförfrågan. Deltagarna gavs även möjlighet att ta del av den transkriberade empirin från intervjuerna men någon förfrågan om detta inkom aldrig.

Konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet 2002) tillmötesgicks genom att till största möjliga del aidentifiera intervjuerna. Respondenterna informerades om vilken information och vilka personer som vid behov kommer kunna ta del av materialet i sin helhet. Deltagarnas skriftliga samtycke lämnades via mejl. Skolornas namn nämns dessutom inte, för att tillgodose respondenternas största möjliga anonymitet. För att tillmötesgå den fjärde principen, *nyttjandekravet*, ska uppgifter som framkommit under insamlingen av empirin inte användas eller utlånas för kommersiella eller andra icke-vetenskapliga syften. (Vetenskapsrådet 2002).

5.0. Resultat och analys

Efter närläsning av respondenternas transkriberade intervjuer återfanns en rad diskursiva företeelser speglade i propositioner av olika modalitet och andra analyspunkter kopplade till texternas innehåll och form. De diskursiva företeelser som identifierades flest gånger var: *talet om den egna kompetensen och yrkesidentitetens integritet, de bristande instruktionerna, det begränsade utbudet, etnicitet och kulturell tillhörighet som farliga/förbjudna eller omöjliga ämnen att tala om, kontrasten mellan majoritets- och minoritetskulturer, den förhandlade eller föränderliga identiteten, den viktiga kulturella identiteten samt skolbibliotekets varande och blivande.*

Vid frågor som rörde tolkning av begreppen etnicitet, kultur och representation signalerades garderingar, främst i fråga om sannolikhet (orden *säkert* och *kanske*), genom icke-faktiska propositioner.

5.1. Resultat

5.1.1. Forskningsfråga 1

Efter bearbetning av materialet stod det klart att majoriteten av skolbibliotekarierna inte anser att styrdokumentet har några riktlinjer kring hur de ska arbeta med etnicitet och kulturell mångfald. Skolbibliotekarierna menar därför att deras tolkning av styrdokumentets riktlinjer inte påverkar deras roll som pedagogisk resurs. Paralleller kan dras till det Lundgren (2011)¹ redovisar i resultatavsnittet i sin studie. Bibliotekarierna i hans undersökning ansågs sakna kunskaper och fortbildning för att kunna bedriva arbete kopplat till jämställdhetsfrågor. Skolbibliotekarierna i den här uppsatsens studie uttrycker inte heller hur de konkret bör arbeta med mångfald/eticitet. De beskriver det som att skolbiblioteket är en "mörk fläck" (Transkribering A, s. 5) och att begreppet skolbibliotek är det som nämns allra minst i styrdokumentet. Respondenterna framför dessutom uppfattningen att "aktören skolbibliotekarien försvinner till förmån för det fysiska rummet skolbibliotek" (Transkribering A, s. 5) och att skolbiblioteket alltså är överordnat och

¹ Se diskussion om Lundgren (2011) som nämns i avsnitt 2.0. sidorna 9-10.

innefattar skolbibliotekarien, vilket de anser är fel. Gärdén (2017)² diskuterar även i sin slutsats att många skolledningar förknippar skolbiblioteket enbart med läsning och böcker och saknar djupare kunskap om biblioteksverksamheten. När varken styrdokument eller skolledning erbjuder vägledning kring hur arbetet med etnicitetsbegreppet ska utföras, riskerar skolbibliotekets roll som pedagogisk resurs att förminska. Huruvida skolbibliotekarien arbetar för att främja elevernas kunskapsutveckling eller enbart säkrar att skolbiblioteket innehåller en viss mängd litteratur kan därmed tolkas som mindre viktigt.

5.1.2. Forskningsfråga 2

Skolbibliotekarierna anser inte att det finns några skrivelser i styrdokumentet om vad som bör köpas in till skolbiblioteket. På så vis ger det skolbibliotekarierna friheten (som de uttrycker att de gärna vill ha) att köpa in och lägga fokus på vad de vill. Det är alltså bristen på riktlinjer i styrdokumentet som ger skolbibliotekarierna denna frihet, som i sin tur påverkar inköpen. Vad beträffar begreppet mångfald tolkar de detta som att det ska finnas ett utbud med många genrer. De säger att de tolkar det som att det ska finnas en mångfald av litteratur (Respondent A, s. 3). Etnicitetsbegreppet förknippas främst med språk och med att huvudpersonerna har utländska namn. Skolbibliotekarierna fokuserar främst på att ta in böcker på andra språk när det kommer till representation av andra etniciteter än den svenska. Detta skiljer sig från det som Martinsson (2014)³ fick fram i sin kvalitativa intervjustudie. Skolbibliotekarierna som hon intervjuade berättade att de istället främst tar in böcker på svenska och engelska när de försöker skapa en bredare kulturell samling. Gruber (2007)⁴ menar att det är problematiskt att det saknas tidigare forskning som inte enbart fokuserar "invandrarbarnen". Hon förklarar att den etnicitetsforskning som finns idag har begränsats till de elever som inte tillhör den svenska majoritetskulturen. Att problematisera svenska elevers och lärares tolkning av etnicitetsbegreppet är inget som görs. Likt våra respondenter förknippas främst etnicitetsbegreppet med just språket på andra modersmål än den svenska, men glömmer vi inte bort att de svenska eleverna också behöver förståelse för andra kulturer än den svenska då? Skolverket (2018)⁵ talar om just språkets betydelse för

² Se diskussion om Gärdén (2017) som nämns i avsnitt 2.1. sida 9.

³ Se diskussion om Martinsson (2014) som nämns i avsnitt 2.1 sida 10.

⁴ Se diskussion om Gruber (2007) som nämns i avsnitt 2.2.3. sidorna 13-14 samt avsnitt 2.2.5, sida 17.

⁵ Se diskussion om Skolverket (2018) som nämns i avsnitt 2.2.4. sida 14.

identitetsskapandet och menar att det är genom språket som människor utvecklar sin identitet och skapar förståelse för hur andra människor känner och tycker.

Hade styrdokumentet kunnat underlätta bibliotekariernas inköpsprocess? Svaret på denna fråga är, med utgångspunkt i bibliotekariernas svar, nej. Däremot menar respondent A att en dialog utifrån styrdokumentet hade varit att föredra, för att man ska veta hur man ska tänka. Ett stöd helt enkelt. Men att det skulle finnas riktlinjer kring vilken typ av litteratur som skulle köpas in ser de som något negativt. Respondent A uttrycker detta som att det hade blivit som om styrdokumentet "annonserade ut viss typ av litteratur" (Respondent A, s. 3-4).

5.1.3. Forskningsfråga 3

Angående frågan om det finns några hinder för att bredda utbudet av skönlitteratur för mellanåldern, sett till representation av andra etniciteter än den "svenska", menar respondenterna att det främst är utgivningen som påverkar och styr utbudet och därmed kan utgöra ett hinder. De menar att de flesta författare som ger ut barnböcker tillhör den etniskt svenska medelklassen, vilket kan vara negativt för representationen av etniska och kulturella minoriteter. Det andra hindret som diskuteras rör skolornas ekonomiska förutsättning. Böcker på andra språk eller på lättläst svenska kan enligt skolbibliotekarierna vara "flera tusen kronor dyrare" (Transkribering D, s. 4) än annan litteratur. Detta stämmer överens med de tidigare presenterade resultaten från Skolinspektionens (2018) ⁶ undersökning som visade att elever med annat modersmål ofta inte får tillgång till relevant litteratur. Respondent B svarade däremot, i kontrast till detta, att det absolut inte finns några hinder för att bredda utbudet av skönlitteratur.

5.2. Respondent A

Respondent A:s svar på frågan om vad styrdokumentet säger om vilken litteratur som ska köpas in till skolbiblioteket lyder:

⁶ Se diskussion om Skolinspektionen (2018) som nämns avsnitt 2.1. sidan 9.

“Asså där är inte preciserat skulle jag säga. Jag vet inte om ni har hittat något, asså hur det ska vara preciserat, för det är ju ganska så öppet till vad man vill köpa in.” (Transkribering A, s. 2).

Hon skriver därmed in sig i vad vi kan kalla en diskurs om *de bristande instruktionerna*, då hon menar att det inte finns några preciserade riktlinjer i styrdokumentet om vilken litteratur som skolan bör ha i sitt bibliotek. Svaret signalerar osäkerhet: respondenten säger att det inte är preciserat i styrdokumentet samtidigt som hon garderar sig (Hellspong & Ledin 1997, s. 171, 189) ifall vi har hittat en sådan skrivelse. Här ser vi alltså en tydlig icke-faktiskt proposition (Hellspong & Ledin 1997, s. 133). Den faktiska modaliteten (Hellspong & Ledin 1997, s. 133, 151) i *är* står i kontrast till den implicita frågan om ifall vi ändå har hittat något. Svaret ger därför ett intryck av ambivalens.

En diskurs om den *egna kompetensen och yrkesidentitetens integritet* kommer till uttryck hos flera av respondenterna:

“Jag tror inte att som skolbibliotekarie vill man inte bli styrd heller. Jag tror att vill vara ganska fri i sitt val, för sin egen kompetens. Det skulle ju vara hemskt om man skulle få en lista, det här ska du köpa in till biblioteket. Jag hade blivit så ledsen då. Jag hade slutat som skolbibliotekarie. Det är ju härliga med det fria liksom.” (Transkribering A, s. 18)

Respondenten säger att det skulle vara hemskt om man skulle få en lista på vad som skulle köpas in till skolbiblioteket och förtydligar genom att förklara att detta är en fråga om frihet och integritet; hon vill inte bli styrd på det viset. Hon vill att skolledningen ska lita på hennes kompetens och att hon har den kunskap som krävs för att köpa in det som är bäst för skolbiblioteket. Hon säger även att hon hade slutat som skolbibliotekarie ifall en sådan lista skulle finnas, vilket visar att hon tror mycket starkt på skolbibliotekariens behov av valfrihet och självständighet. Hon tror inte att man som skolbibliotekarie vill bli styrd. Skolinspektionen (2018)⁷ menar dock att rektorer behöver ta mer ansvar och säkra att skolbiblioteken är en del av skolans arbete. I sin granskning av skolbiblioteket som pedagogisk resurs kom de fram till att skolbiblioteken inte används fullt ut för elevernas behov. Skolinspektionen menar att strukturer saknas för gemensamt arbete mellan

⁷ Se diskussion om Skolinspektionen (2018) som nämns i avsnitt 2.1. sidan 9.

skolbibliotekarier och lärare. Skolbibliotekarien talar om en stor grupp människor som gemensamt tycker något. I förlängningen anar man yrkesstolthet och en identitet kopplad till kompetens och självständighet i yrkesrollen. Respondenten beskriver hur hon hade blivit *så ledsen* om styrningen var starkare, men hennes ord om att *lämna yrket* är mer drastiska än så, vilket gör det rimligt att anta att den ledsenhet hon talar om är en underdrift. Trots de tydligt framförda starka åsikterna (*det skulle vara hemskt, Jag hade slutat*) innehåller svaret anmärkningsvärt många försiktighetsstrategier. Ledsenheten framstår som sagt som en underdrift, vidare *tror* respondenten att *som skolbibliotekarie vill man* vara fri i *sitt* val, och det är *liksom* härligt med det fria. Tidigare i intervjun får respondenten frågan ifall det finns några bestämmelser eller beslut om vilken litteratur som bör köpas in. Hon svarar då nej på frågan och förklarar att “vi säger ju att vi ska jobba mycket med att köpa litteratur som eleverna vill läsa.” (Transkribering A, s. 10). Följdfrågan blir om respondenten tycker att det borde finnas sådana bestämmelser. Hon svarar då: “Det hade kanske underlättat i mitt arbete för det är hela tiden jag själv som ska besluta.” (Transkribering A, s. 10). Attityden (jfr Hellspong & Ledin 1997, s. 169-171) i citatet präglas inte av full tillit, vilket återspeglas i ordvalet “kanske”. Samtidigt låter respondenten ganska säker i sitt svar när hon säger att det hela tiden *är* hon själv som ska besluta. Detta väcker frågan om denne respondent egentligen hade velat ha någon typ av stöd samtidigt som hon är rädd för att det möjligtvis skulle resultera i att skolbibliotekarierna blir mer styrda.

Att prata om begreppen etnicitet och mångfald är något som respondenten är obekvämd med, hon menar att “Ja det går ju inte. Jag blir lite olustig när jag pratar om detta” (s. 14). Kort därefter säger hon:

“Jag kan ju säga så att han har ju icke-svensk etnicitet och menar då att han har föräldrar som kanske inte är födda i Sverige. Eller han har kanske farföräldrar som har, eh invandrat till Sverige eller liknande. Men eh, icke-svensk etnicitet, ja det är ju att man har en annan härkomst liksom” (Transkribering A, s. 14).

Först menar respondenten att det inte går att definiera begreppen och att samtalsämnet får henne att känna sig olustig, men senare förklarar hon ganska utförligt sin definition ändå. Det sista hon säger i citatet ovan: “ja det är ju att man har en annan härkomst” skulle kunna visa att hon är ganska säker på sin definition, det är *ju*. Med dessa ordval vill man, medvetet

eller omedvetet övertyga, ge intryck av tveklöshet. Respondenten signalerar därför en stark, faktisk, modalitet. Men det faktiska tonas genast ned av ett försiktigt *liksom*, och fram tonar istället bilden av osäkerhet. Respondent A signalerar en åsikt om att man inte är svensk om man har en annan härkomst. Menar hon då, liksom Wikström (2009) och Smith (1986)⁸ att man är svensk om är född i Sverige och delar dess historia och kultur? Ett av Smiths kriterier för att bestämma etnisk tillhörighet handlar om att ifall en grupp människor delar uppfattning om den ursprungliga geografiska tillhörigheten kan den avgränsas till att definieras som en etnicitet. Det ligger nära till hands att uppfatta respondentens ordval och den tydliga ambivalensen som att hon talar in sig i en diskurs om att *etnicitet är ett farligt, förbjudet och omöjligt ämne att prata om, samt talet om kontrasten mellan majoritets- och minoritetskulturer*: “Det är farligt att prata om etnicitet också. Det är farligt att sätta elever i fack “ (s. 14). Talar skolbibliotekarien här om en tredje identitet (liksom Borgström & Goldstein-Kyaga, 2009⁹)? Hon kommunicerar att hon inte vill dela in människor i fack och undviker ett vi-och-dem resonemang. Först hävdar hon alltså att det är omöjligt att besvara frågan, men när hon sedan får lite tid att tänka efter börjar hon förklara sin definition. Respondent A, som tidigare i intervjun har uttryckt att icke-svensk etnicitet är när man har en annan härkomst, säger senare i intervjun att det är farligt att sätta elever i fack vilket skulle kunna tyda på att hon antingen inte riktigt har någon egen genomtänkt definition, eller att hon är rädd för att säga “fel”.

Respondent A knyter även an till en fjärde diskursiv företeelse, nämligen talet om *det begränsade utbudet*. Skolbibliotekarien menar att:

“Visst det är viktigt med igenkänningsfaktor men det låter som jag, ehh inte tänker på det alls. Det är klart att jag tänker på det men jag tänker ju mycket mer, asså om man tänker procentuellt, så tänker jag ju mer, 80% på att det ska vara litteratur som jag vet att eleverna kommer vilja läsa. 20% tänker jag väl kanske på att jag ska ha en mångfald.” (Transkribering A, s. 12).

När hon får frågan om hon själv brukar reflektera över vilka etniciteter som finns representerade i utbudet svarar hon att “ja men det kan jag ändå tänka liksom så här att, jag

⁸ Se diskussion om Wikström (2009) och Smith (1986) som nämns i avsnitt 2.2.1. sidan 12.

⁹ Se diskussion om Borgström & Goldstein-Kyaga (2009) som nämns i avsnitt 2.2.2. sidorna 12-13.

tänker mycket på vilka namn, bakgrund och liknande. Eh, jag tänker också att eh, den här boken kanske är bra att ha i den här klassen där man har många arabiskt talade” (Transkribering A, s. 12). Likt Cavalovitch (2016)¹⁰ behöver vi ha litteratur som speglar de elever som vi undervisar. Cavalovitch menar att om vi har en klass med många elever med samma kulturella bakgrund behöver vi inkludera sådana böcker för att eleverna ska känna sig representerade. I citaten ovan förekommer det många små pauser i form av “ehh” vilket skulle kunna signalera en viss osäkerhet. Respondenten säger även att när det gäller representation av etnicitet i litteraturen tänker hon främst på språket, att det ska finnas litteratur som har utländska namn på huvud- och bipersonerna. Detta väcker frågan om respondent A menar att det räcker att man har utländska namn i böckerna för att annan etnicitet ska anses vara representerad? Senare i intervjun säger respondenten att “vi kan inte bara ha medelklassförfattare för det är ju det som det är. De flesta författarna idag är från övre medelklassen.” (Transkribering A, s. 12). Liebkind och Henning-Lindblom (2017)¹¹ talar om två komponenter vid betydelsen för identitetsutvecklingen: Den sociala och den personliga. De menar att det är extremt viktigt att individen känner att gruppen ser den på samma sätt som den ser sig själv. Räcker det då att vi enbart slänger in ett eller två utländska namn i en bok? Eleverna behöver enligt Liebkind och Hennig-Lindblom känna igen sig i utbudet och känna att presentationen speglar dem, men det är minst lika viktigt att andra elever accepterar och bekräftar denna presentation.

5.3. Respondent B

När respondent B får svara på frågan om vad styrdokumentet säger om vilken litteratur som ska köpas in till skolbiblioteket menar hon att det inte finns några uttalade riktlinjer eller bestämmelser och ansluter därmed till *diskursen om de bristande instruktionerna*. Hon uttrycker det som att det faktiskt inte finns några riktlinjer alls: “De styrdokument som jag förhåller mig till, där står det ju ingenting” (Transkribering B, s. 3). Hon signalerar ingen osäkerhet alls om vilka riktlinjer som finns utan visar istället att hon vet med säkerhet att det inte står någonting i styrdokumentet. Detta understryks genom ordvalet “ju”. Här uttrycks en faktisk proposition. Ordet “ju” representerar säkerhet, men även ett slags

¹⁰ Se diskussion om Cavalovitch (2016) som nämns i avsnitt 2.2.4. och 2.2.5. sidorna 15-17

¹¹ Se diskussion om Liebkind & Henning-Lindblom (2017) som nämns i avsnitt 2.2.4. sida 14.

övertygelse om att såhär är det ju, håller du inte med? I formell mening har respondentens utsaga alltså en stark modalitet, men givetvis kan också ett ju vara uttryck för en dold osäkerhet.

Vad beträffar diskursen om *den egna kompetensen* menar respondent B att: “man får ju lita på den kompetensen hos den personalen” (Transkribering B, s. 8) och syftar då på att skolledningen bör lita på bibliotekarierna. Hon menar även att bestämmelser om vilken litteratur som ska köpas in hade “begränsat ens handlingsfrihet” (Transkribering B, s. 8). Detta skulle kunna tolkas som att skolbibliotekarierna känner att styrdokumentet gör att de blir styrda och att detta är något negativt. Det väcker frågor om bibliotekariernas tillit till det system de arbetar inom, och kanske även till sina egna möjligheter att göra sina röster hörda i en eventuell dialog med ansvariga chefer. Varför tänker de att de utför sitt jobb bäst utan yttre inblandning, utan tydliga direktiv eller chefer som lägger sig i? Döljer sig en osäkerhet av något slag bakom betonandet av den egna kompetensen och integriteten? Återigen ser vi ordvalet *ju* som skulle kunna tyda på att respondenten vill ha någon typ av bekräftelse om att det är så som hon säger.

I mitten av intervjun får skolbibliotekarien en fråga som handlar om ifall hon brukar reflektera över vilka etniciteter som representeras i bokutbudet. Respondenten svarar då att:

“När det utspelar sig i Sverige, då känner jag att då, då är det ju det typiska att det är liksom... att det är eh, ja men som det ser ut här. Att det är (pustar ut). Jag kan inte... Men oftast är det liksom det svenska, om man... det svenska, men sen kanske man har slängt in någon Ahmed eller så” (Transkribering B, s. 10).

Svaret är försiktigt och signalerar osäkerhet. Respondenten tar andningspauser, säger att hon inte kan, och uttrycket sig osammanhängande. Samtidigt ser vi mellan raderna att hon förklarar att utgivningen som finns i Sverige inte innehåller representationer av icke-svenska etniciteter. Hon säger att “sen kanske man har slängt in någon Ahmed eller så”. Detta skulle kunna tolkas som att respondenten menar att de svenska författarna inte tänker på att representera andra etniciteter på ett djupare plan och att utländska namn inkluderas pliktskyldigt. När vi pratar om vikten av igenkänning säger respondenten att “det räcker ju med att det är en flicka från Somalia och liksom, hur... vad de gör hemma. Det behöver ju

inte vara mer avancerat än så” (Transkribering B, s. 16). Här är det svårt att avgöra om respondenten plötsligt sympatiserar med den skriivarstrategi hon just föreföll ondgöra sig över, eller om hon menar att det hon förespråka ändå, trots enkelheten, på ett avgörande sätt skiljer sig från att ”slänga in någon Ahmed”. Respondent B anknyter också till diskursiva företeelsen som talar om *det begränsade utbudet*: Hon menar att utlåningsfrekvensen för litteratur som innehåller representation av icke-svensk etnicitet på hennes bibliotek ser olika ut beroende på ålder: “Jag skulle säga att bland ungdomsböckerna så är den hög. Eh. Men där finns ju också mer och välja på.” (Transkribering B, s. 15). När det gäller representation av etniciteter i mellanåldersböcker menar hon att utgivningen är betydligt mindre: “Men mellanålder... jag, jag eh, har ingen känsla av att det skulle eh... Ja, spännande är det som är det dominerande. Olika varianter av spänning.” (Transkribering B, s. 15). Här kan man fråga sig varför utgivningen med representation av icke-svensk etnicitet är större för ungdomarna än för mellanåldern. Respondenten säger att “där finns ju också mer och välja på” vilket signalerar en stark modalitet med en faktiskt proposition. Respondenten signalerar ingen osäkerhet alls i sitt svar och det finns inga ordval som “kanske” eller “nog”. Tidigare i intervjun säger respondenten att det inte finns någon elev som har bett om att få låna en bok som de känner sig representerade i, i mellanåldern. Hon menar att det är först när barnen blir äldre som de börjar söka efter sin identitet. Därför är också efterfrågan på sådana böcker högre: “Det kanske också är något som kommer lite senare, upp i tonåren, när man tänker på sin identitet och så” (Transkribering B, s. 11). Martinsson (2014)¹² menar, enligt Gärdén (2017), att elever har större chans att uppfylla skolans mål om deras språkliga och kulturella identiteter bekräftas. Martinson har inte själv undersökt hur utbudet ser ut men enligt Respondent B är utgivningen, sett till representation av olika etniciteter, betydligt mindre bland mellanåldersböckerna. Resonemanget som skolbibliotekarien ger är att det är först när de blir äldre som de börjar söka efter sin identitet.

När respondent B fick frågan om hur hon definierar begreppen etnicitet och mångfald svarade hon: “Ehh... Oh kolla nu snöar det. Ehh... (paus 6 sek) Asså... (paus 5 sek) Det är ju helt... Jag, jag kan inte svara på den frågan känner jag.” (Transkribering B, s. 12).

¹² Se diskussion om Martinssons studie (2014) som nämns i avsnitt 2.1. sidan 10.

Respondenten blir tveksam, försiktig och undvikande i sitt svar. Hon tar långa pauser mellan sina svar och börjar prata om vädret. Hon säger dessutom uttryckligen att hon inte kan svara på frågan. Senare in i intervjun säger hon att “vi alla är människor” (Transkribering B, s. 12) och att hon ser sig själv som etniskt svensk: “det är klart att jag känner mig svensk, men jag är också en världsmedborgare” (Transkribering B, s. 14). Respondenten uttrycker att “vi alla är människor” och menar då att hon inte kan kategorisera. Hon uttrycker först att det är omöjligt att definiera begreppen, men definierar senare ändå sig själv med tydlighet. Hon anknyter till diskursen om *att identitet och etnicitet är ett farligt, förbjudet och omöjligt ämne att prata om* samt *talet om kontrasten mellan majoritets- och minoritetskultur*: “Jag kan verkligen inte dela upp i fack. Jag kan inte. Jag vet inte” (Transkribering B, s. 13). Återigen väcker detta frågan om hur hennes definitioner av etnicitet och mångfald egentligen ser ut. Är hon rädd för att svara fel med tanke på att många anser att dessa begrepp är jobbiga att tala om, eller är hon osäker på vad hon själv anser? Först säger hon att hon inte kan svara, senare förklarar hon att hon själv känner sig svensk, för att till sist uttrycka att man inte kan dela upp i fack, men hon säger samtidigt *jag vet inte*.

5.4. Respondent C

Vad gäller *talet om den egna kompetensen* och *talet om de bristande instruktionerna* finns en del intressanta citat att lyfta fram från respondent C:s utsaga, främst i de delar som berör styrdokumentet och arbetet med skolbiblioteket och dess utbud. Respondent C svarar ofta med faktiska propositioner i meningar som handlar om huruvida styrdokumentet innehåller formuleringar om inköp av litteratur. Styrdocumentet säger enligt skolbibliotekarien ”inte så mycket” (Transkribering C, s. 3) och inte heller har hon givits direktiv om inköp till skolbiblioteket av annan skolpersonal: ”alltså när jag började jobba här var det inte så att någon sa det här ska du... tänka på heller” (Transkribering C, s. 2). Det sista citatet skulle läsaren dock kunna tolka som att skolbibliotekarien omedvetet använder sig av *gardering* på två motsatta sätt: (1) om utbudet inte skulle anses vara tillräckligt i form av exempelvis genbredd skulle citatet kunna ses som ett slags uttryck för en förmildrande omständighet (Hellspong & Ledin 1997, s. 171). Styrdocumentet säger ju ”inte så mycket” om exakt vad som ska köpas in och inte heller finns det någon annan på arbetsplatsen som genom visat intresse markerar att det finns önskemål om litteraturen i skolbiblioteket. Samtidigt skulle

orden kunna tolkas som ett tecken på skolbibliotekariens egen självständighet och goda förmåga att säkra genrebredd genom sina val av inköp till skolbiblioteket. Det är ju hon allena som ansvarar för uppgiften att inkludera en tillräcklig bredd av genrer utan hjälp från vare sig styrdokument eller kollegor. Citaten skulle dessutom (3) kunna tolkas som att de implicit signalerar att säkrandet av vissa genrer eller innehåll genom bestämmande riktlinjer inte anses vara jätteviktigt, då önskemål varken efterfrågas av styrdokument eller övrig skolpersonal. Samtidigt skulle det sistnämnda också kunna tolkas som att såväl överordnade skolmyndigheter som annan personal på skolorna förväntar sig att skolbibliotekarierna besitter den kompetens och medvetenhet som behövs. Skolinspektionens (2018) ¹³granskning av skolbiblioteket som pedagogisk resurs har däremot i sin slutsats kommit fram till att rektorerna behöver ta ett ökat ansvar för att skolbiblioteket ska bli en större del av skolans arbete. De menar att skolbiblioteken idag inte fungerar som en integrerad del i det pedagogiska arbetet då strukturer saknas för gemensamt arbete mellan skolbibliotekarierna och lärarna. Denna problematik är likt det respondent C berättar ovan om att ingen annan personal än hon själv har visat intresse för vilken typ av litteratur som bör köpas in till skolbiblioteket.

Vid följdfrågan om huruvida skolbibliotekarien skulle önska att det fanns mer tydliga formuleringar om vilken litteratur som bör köpas in till skolbiblioteket svarar respondenten först lite tvekande. På ett sätt anser hon att en sådan formulering skulle kunna vara bra då skolbibliotekarien menar att det finns "ju säkert de som jobbar i skolbibliotek som inte tänker aktivt på att köpa in böcker på det sättet" (Transkribering C, s. 4). Det är dessutom främst i förbindelse med representation av etnicitet som skolbibliotekarien anser att en sådan formulering skulle kunna vara användbar. Samtidigt anser respondent C att en sådan "kortare formulering" (Transkribering C, s. 4) möjligtvis skulle kunna få mer erfarna kollegor att känna sig alltför styrda och undra "varför någon ska komma och bestämma det?" (Transkribering C, s. 4). I det första citatet skulle läsaren kunna tolka texten som att skolbibliotekarien anser att hon själv är tillräckligt kompetent för att göra goda val utan tydligare formuleringar i styrdokumentet (talet om den egna kompetensen och

¹³ Se diskussion om Skolinspektionens granskning (2018) som nämns i avsnitt 2.1. sidan 8.

yrkesintegriteten) samtidigt som hon ändå verkar anse att en kortare formulering skulle vara bra då:

”det är klart att det finns ju säkert de som jobbar i skolbiblioteket som inte tänker aktivt på att köpa in böcker på det sättet... och då hade det ju kanske varit positivt om det fanns (två sekunders paus) någon kortare formulering [...]” (Transkribering C, s. 4).

Just användandet av de icke-faktiska propositionerna ”det finns ju *säkert*” och ”*kanske* varit positivt” i citatet kan signalera att sändaren inte har helt säker kunskap om det den talar om men också att mottagaren har viss tolkningsrätt i frågan. Vid ett flertal tillfällen i det transkriberade materialet dyker liknande propositioner i form av garderingar upp som skulle kunna tolkas som en osäkerhet kring huruvida de som intervjuar har vissa förväntningar på hur respondenten ska svara. Hellspong & Ledin skriver att den som anser sig vara i “[...] underläge tenderar att använda garderingar som en försiktighetsstrategi som ger motparten mer handlingsutrymme” (Hellspong & Ledin 1997, s. 171). En annan möjlig tolkning av sändarens garderingar är att dessa återigen beror på styrdokumentens bristande tydlighet/instruktion, vilket gör att det trots noggrann genomläsning och internalisering av skrivelserna ändå finns rum för annan tolkning beroende på vem som läser dem.

När samtalet rör styrdokumentet och skolbibliotekets verksamhet i förhållande till etnicitet, kultur och mångfald tar skolbibliotekarien själv upp en formulering som gäller ”kulturupplevelser” (Transkribering C, s. 5) och hur detta begrepp ingår i skolans lokala styrdokument. Vid frågan om något av styrdokumentet beskriver hur arbetet med mångfald, i samband med etnicitet och kultur, bör se ut i skolbiblioteket funderar respondenten först en stund för att sedan säga att om man tittar på övrig representation (utöver det som kopplas till en kort formulering om prioriterade grupper som utgörs av barn och unga, människor med annat modersmål än svenska samt talare av något av de officiella minoritetsspråken) så gör inget av styrdokumentet detta. Som svar på frågan om huruvida styrdokumentet tydligare bör beskriva hur mångfaldsarbetet rent konkret ska se ut svarar skolbibliotekarien att det inte skulle vara fel att inkludera en sådan formulering med tanke på ”det rådande politiska klimatet” (Transkribering C, s. 6). Därefter talar respondenten om att en sådan formulering skulle kunna vara bra då det är svårare att prioritera bort ett sådant arbete (arbete med mångfald) ifall det står angett som en ”norm” (Transkribering C, s. 6) i

styrdokumenten. Det första citatet innehåller en så kallad presupposition (Hellspong & Ledin 1997, s. 127), information som inte kan sägas vara helt given för läsaren. Mottagaren av texten får ta del av så kallad pseudo-given information som utan vidare läsning av texten eller kunskap om den politiska samtid respondenten lever i, kan skapa frågor om vad ett eventuellt tillägg till styrdokumenten kan innebära. Här skulle läsaren också kunna tolka det som att skolbibliotekarien implicit uttrycker en oro för yrkets *varande och blivande* i det rådande politiska klimatet. I en senare del av intervjun erbjuds dock inblick i vad respondenten explicit kan tänkas referera till när hon talar om ”det rådande politiska klimatet”. Avsnittet behandlar såväl påståenden om samtidens politiska strömningar som ytterligare en diskursiv företeelse: *etnicitet och kulturell tillhörighet som farliga/förbjudna eller omöjliga ämnen att tala om*. Det är vid frågan om definitionen av icke-svensk etnicitet som respondenten först försöker formulera en slags definition av begreppet:

“Alltså jag menar det finns ju... människor från olika kulturer det är klart ... att det finns saker som definierar beroende på vilken del av världen man kommer ifrån [...] det är så svårt att säga för det - finns ju så många ställen man kan komma ifrån” (Transkribering C, s. 14).

I efterföljande meningar fortsätter respondenten att framhålla svårigheterna med att definiera begreppet, men avslutar med att säga:

”det väl kanske lite så att... hela, alltså jag vet inte, men hela begreppet [svensk identitet/etnicitet], lite har kapats kanske av Sverigedemokraterna [...] som jag... eh... inte tycker om [...]” (Transkribering C, s. 15).

Meningarna är här trots det explicita politiska ställningstagandet också mer försiktigt formulerade genom icke-faktiska propositioner (*jag vet inte* och satsadverbialet *kanske*). Citaten kan som sagt tolkas som ett ställningstagande mot Sverigedemokraternas tankar om svensk identitet då dessa, signalerade genom avståndstagandet i citatet, bör stå i motsats till respondentens. Möjligtvis används det explicita avståndstagandet som en form av gardering ifall respondenten inte lyckas förmedla sin egen definition av begreppet. Intrycket som förmedlas är att det är viktigt för respondenten att inte förknippas med Sverigedemokraterna, kanske rent av viktigare än att förmedla en tydlig bild av en egen definition av de diskuterade begreppen.

Trots markeringen att det känns problematiskt att försöka definiera olika typer av "identiteter" eller "tillhörighet" fortsätter samtalen att behandla skolbibliotekariens uppfattning om att "det handlar mycket om kontext" och att "ingen är låst utan att alla skulle kunna [...] hamna i andra synsätt" (Transkribering C, s. 15). Den diskursiva företeelse som synliggörs är den som rör *den förhandlade, ombytliga identiteten*. En av få gånger läsaren av texten kan finna mening som till viss del står i motsats till talet om etnicitet som något föränderligt är när respondenten ombeds definiera sin egen etniska tillhörighet:

"Alltså jag, ja jag är ju född i, jag har ju svenska föräldrar så jag är svensk på det sättet men... men det är ingenting jag kanske fäster... det är inte så att jag (paus 2,5 sekunder) tänker sådär mycket att - åh jag är svensk! Eh men... rent tekniskt så... så är jag ju det men det är inte så att ... att det är en sån identifikationsfaktor kanske" (Transkribering C, s. 16).

Läsaren skulle kunna tolka meningen om att respondentens "svenska föräldrar" anses göra henne svensk som exempel på en mer statisk syn på etnicitet (eticitet som något medfött/nedärvt), samtidigt som garderingarna i form av de icke-faktiska propositionerna som inleds med ordet "men" och ibland avslutas med "kanske" signalerar osäkerhet kring åsikten som presenteras.

5.5. Respondent D

Den fjärde skolbibliotekariens (Respondent D) transkriberade intervju innehöll påståenden som skiljde sig åt vid en jämförelse med de andra respondenternas utsagor. Skillnaderna mellan respondenternas svar kommer att diskuteras i ett jämförande avsnitt efter analysen av respondent D:s transkriberade text.

Vid frågor som rörde tolkning av styrdokumentens formuleringar om inköp av litteratur till skolbiblioteket svarade skolbibliotekarien:

"Mm... Det kan man ju säga att den gör för det handlar ju väldigt mycket om eh... ja för det första så är det ju det demokratiska samhällets utveckling att det ska vara tillgängligt för alla" (Transkribering D, s. 3)

Påståendet signalerar viss gardering trots respondentens jakande svar. Inledningen av meningen: ”[d]et kan man ju säga att den gör” är en icke-faktiskt proposition som signalerar att sakförhållandena är hypotetiska och kopplade till ett framkastat antagande. Sanningshalten i respondentens påstående skulle också kunna tolkas som beroende av textmottagarens uppfattning om samma fråga. Signalorden ”det demokratiska samhället” har en viss styrka och anses möjligtvis stå som förklaring nog för vad respondenten menar. Några meningar senare utvecklar dock respondent D sitt tidigare påstående:

”Ja det kan man ju säga att den [styrdokumentet] gör i och med att man pratar lite såhär övergripande men man går ju inte in och styr, detaljstyr vad man ska köpa men att man säger att det ska finnas böcker på olika språk till exempel och som speglar eh... barns villkor, livsvillkor” (Transkribering D, s. 3)

I citatet ovan blir skolbibliotekariens tolkning av styrdokumenten mer tydliga samtidigt som den tidigare nämnda garderingen i form av ett antagande återigen inleder kommunikationen. ”böcker på olika språk” och böcker ”som speglar [...] barns [...] livsvillkor” nämns som formuleringar som styr hur respondenten i fråga tänker om inköp av litteratur till skolbiblioteket. En annan för mottagaren intressant företeelse är användningen av pronomenet ”man” (Hellspong & Ledin 1997, s. 174). Här kan läsaren tolka det som att ”man” står för författarna av styrdokumenten samt i vissa delar av texten skolbibliotekarien själv. Samtidigt kan användandet av det svårdefinierade omtalet/den obestämda referensen signalera att respondenten inte vill, vet eller kan ange vem hon talar om.

I det fortsatta samtalet om styrdokumenten funderar respondent D över om de underlättar arbete som rör representation av icke-svensk etnicitet. Hon kommer under samtalet fram till att styrdokumenten *skulle* kunna göra det men att hon själv inte behövt använda sig av någon sådan formulering. En sådan formulering skulle istället kunna vara användbar vid framtida ”nedskärningar” (Transkribering D, s. 4) då man tycker att man ska spara eller ge skolbiblioteket en mindre pott pengar att röra sig med. I samtalet synliggörs *talet om den egna kompetensen* samtidigt som skolbibliotekarien signalerar att hon oroar sig över *de bristande resurserna* samt synliggör *det implicita talet om skolbibliotekets upplevda varande och blivande*. Just talet om de bristande resurserna och oron över kulturens ställning och roll i samhället återkommer i texten: skolbibliotekarien nämner att hon har

velat se någon formulering om hur stor del av budgeten som ska avsättas till ”inköp av litteratur på andra språk” (Transkribering D, s. 6) vilket skulle kunna tolkas som en önskan om en mer svårförändrad norm som inte enkelt kan prioriteras bort utifrån politiska strömningar eller minskade resurser. Vid följdfrågan om det finns saker man ibland behöver dubbelkolla i styrdokumentet svarar respondenten först nej men tar sedan upp ett exempel på ett beslut i Sölvesborgs kommun som hon inte tycker överensstämmer med bibliotekslagen:

”Det kan man ju tänka att det kan man ju göra på andra sätt jag tänker på den här diskussionen om Sölvesborg [...] Jag undrar hur man får ihop det med ... med det som står i bibliotekslagen? Faktiskt!” (Transkribering D, s. 4)

Beslutet förklaras inte närmare av skolbibliotekarien men det hon refererar till är nyheten om att Sölvesborgs kommun bestämt att skolbiblioteken i kommunen inte längre behöver köpa in böcker på alla elevers modersmål (Sölvesborgs kommun, 2019). Här synliggörs en presupposition som innehåller direkt hänvisning till bibliotekslagen (SFS 2013:801) vilket (1) skulle kunna ge tyngd åt respondentens tidigare implicita tal om den egna kompetensen och kunskap om styrdokumentets skrivelser. Genom användandet av understrykningen (Hellspong & Ledin 1997, s. 171, 189) ”faktiskt!” signaleras respondentens förvåning över att beslutet klubbats igenom med tanke på det hon upplever står skrivet i bibliotekslagen. Hellspong & Ledin (1997) menar att markörer i form av understrykningar signalerar säkerhet och auktoritet och kan vara ett sätt att tillvälla sig diskursiv makt. Just attityden i respondent D:s text skiljer sig åt från övriga respondenter. Hon signalerar i ett flertal påståenden auktoritet, kunskap och säkerhet om representation och dess betydelse för utvecklandet av den kulturella kompetensen. Skolbibliotekarien talar i ett senare avsnitt om litteratur som förmedlare av just kulturella erfarenheter och möjliggörare av identitetsstärkande arbete. Respondenten framhåller att arbetet med sådan typ av litteratur kan leda till såväl ”igenkänning” som utvecklandet av ”förmågan att förstå andra människor” (Transkribering D, s. 6). Grabbe och Ingelf (2004)¹⁴ talar även om vilken funktion mångkulturell barnlitteratur kan fylla hos barn och ungdomar. De menar, likt respondent D, att utöver att öka de svenska barnens förståelse för andra människor och deras bakgrund och kulturella tillhörighet, kan böcker med god representation av olika

¹⁴ Se diskussion om Grabbe och Ingelf (2004) som nämns i avsnitt 2.2.4. sidan 16.

kulturer förmedla hur normer och värderingar ser ut i andra länder. Detta leder i sin tur till att böckerna ligger till grund för barnens identitetsutveckling och igenkänning.

Citaten ovan är det enda påståendet i alla transkriberade texter som kan sägas innehålla explicita åsikter om vikten av representation för såväl elever av icke-svensk etnicitet (igenkänning) som elever av enbart ”svensk” etnicitet (förmågan att förstå andra människor). Sett till skolbibliotekets utbud av litteratur med representation av icke-svensk etnicitet menar skolbibliotekarien att hon alltid önskar ”ett större utbud” och att mycket av det som för närvarande finns inne är ”gammalt” (transkribering D, s. 11). Respondenten påpekar vid ett antal tillfällen att hon anser det vara viktigt att matcha litteraturens innehåll av exempelvis etnicitet med skolans breda elevunderlag (sett till nationaliteter). Än en gång ser vi en klar referens till den egna goda kompetensen och medvetenheten om vikten av representation av ett större antal etniciteter i skolbibliotekets bestånd. Även Cavalovitch (2016)¹⁵ har undersökt effekterna av att inkludera litteratur med anpassad representation. Hans resultat bekräftade hans tidigare förhoppning om att genom representation i litteraturen kunna motivera och engagera elever mer aktivt i sin läsning av litteratur och känna att deras identiteter blir bekräftade.

Att respondent D talar om etnicitet som något föränderligt och beroende av ”nya intryck utifrån” och att vi befinner oss i en ”global era” (Transkribering D, s. 15) hindrar henne inte från att knyta an till *talet om den viktiga kulturella identiteten* när vi diskuterar frågan om huruvida en kollega med icke-svensk bakgrund möjligtvis gör andra val vid urval och inköp än en kollega med svensk eller västerländsk etnicitet gör. Skolbibliotekarien svarar efter en stunds funderande att ”det skulle jag nog... kunna tänka mig” (Transkribering D, s. 13). I sitt vidareutvecklade svar säger skolbibliotekarien:

“Ja men jag tänker såhär: att det är samma sak som när vi försöker, när vi sitter här och pratar om de här barnen som har kommit hit eh ja och tänker oss... vad de vill läsa om (skratt) och sen när man hör vad de vill läsa om så kan det skilja sig ganska mycket och då tänker jag att om man har en annan erfarenhet och en

¹⁵ Se diskussion om Cavalovitch (2016) som nämns i avsnitt 2.2.4. sida 16.

annan kulturell bakgrund så ser man förmodligen på... saker på ett annat sätt.”
(s. 13)

Hon lägger även till tankar om skiftande erfarenheter sett till litterär kanon och litteraturhistoria (s. 13) som något som skulle kunna påverka de val en kollega med annan kulturell bakgrund gör.

Respondentens egen etniska tillhörighet ter sig lättare att tala om än när den mer generella svenska eller ”icke-svenska” kulturella eller etniska identiteten skulle definieras. På frågan om respondenten själv känner tillhörighet med en viss etnicitet svarar hon att:

”ja alltså om någon frågar mig vad jag... alltså jag säger ju att jag är svensk för att jag bor i Sverige, jag är född i Sverige och... i, sen flera generationer tillbaka”
(Transkribering D, s. 17).

Man kan möjligen i detta läsa in en viss motsättning till det tidigare talet om en mer förhandlad och föränderlig etnisk tillhörighet då skolbibliotekariens definition av den egna etniciteten verkar bero på flera statiska faktorer (födelseort, föräldrarnas födelseort osv.) som inte helt enkelt kan sägas förändras av ”nya intryck utifrån”. Trots motsättningen som blir resultatet när man ställer textens delar mot varandra innehåller respondent D:s påståenden färre icke-faktiska propositioner och osäkerhetsmarkörer än vad läsaren skulle kunna förvänta sig när komplexa begrepp ska definieras.

5.6. Jämförelse

Vid frågan om vilka styrdokument skolbibliotekarierna behöver förhålla sig till i sitt arbete med skolbiblioteket nämner endast respondent D skollagen (SFS 2010:800). Skolbibliotekarien i fråga fortsätter sedan i efterföljande del av intervjun att berätta om styrdokumentens skrivelser om begreppen mångfald, etnicitet och kultur. Hon förklarar att alla tre begrepp återfinns i såväl bibliotekslag som kommunal biblioteksplan och namnger specifikt hur hon tolkar ”prioriterade grupper” (Transkribering D, s. 5), ”personer som har annat modersmål än svenska” (Transkribering D, s. 5) samt delar av målet om ”kultur och upplevelser” som relevanta formuleringar. Skolbibliotekarien anser också att det går att

finna formuleringar om hur arbetet med etnicitet och kultur bör se ut i skolbiblioteket. Detta är något de andra respondenterna inte skulle instämma i. Respondent B uttrycker det exempelvis som att: "De styrdokument som jag förhåller mig till, där står det ju ingenting" (Transkribering B, s. 3).

Utöver mål om styrdokumentens riktlinjer om språkutveckling och utvecklandet av kunskaper inom digital kompetens talar respondent D om litteratur som förmedlare av kulturella erfarenheter och möjliggörare av identitetsstärkande arbete. Respondenten framhåller att arbetet med sådan litteratur kan leda till såväl "igenkänning" som utvecklandet av "förmågan att förstå andra människor" (Transkribering D, s. 7). Jämfört med de andra respondenterna förmedlar respondent D en större kunskap om hur arbetet med representation kan främja *alla* elevers utveckling.

Respondent B menar att utgivningen av böcker för mellanåldern som innehåller representation av olika etniciteter är betydligt mindre än utgivningen av motsvarande ungdomsböcker: "Jag skulle säga att bland ungdomsböckerna så är den hög. Eh. Men där finns ju också mer och välja på." (Transkribering B, s. 15). Respondent D anser istället att frågor som rör representation av kultur och etnicitet främst synliggörs i litteratur för barn i åldrarna 6-11 år. Detta tror hon främst beror på att böcker för de äldre åldrarna inte innehåller lika många bilder som enligt respondenten enklare kan sägas representera andra etniciteter/kulturer. I uppsatsens avsnitt "tidigare forskning" diskuteras Grabbe och Ingelfs (2004)¹⁶ studie som visar att böcker med mångkulturellt innehåll ofta återfinns bland de äldre barnen, medan antalet titlar med liknande innehåll är mindre bland de yngre barnen. Respondent B menar, likt Grabbe och Ingelf, att utbudet är högre bland de äldre barnen, medan respondent D anser att böcker med representation av icke-svensk etnicitet är högre bland de yngre barnen. För att säkra ett större utbud av böcker som innehåller representationen som efterfrågas av respondenterna i studien föreslår, likt tidigare diskuterat, Grabbe och Ingelf (2004) att någon typ av statlig organisation instiftar ett litteraturpris eller stipendium för författare som kan främja utbudet av mångkulturell litteratur skriven för de yngre barnen och mellanåldern.

¹⁶ Se diskussion om Grabbe och Ingelf (2004) som nämns i avsnitt 2.2.4. sida 16.

6.0. Avslutande diskussion

I uppsatsen har skolbibliotekariers förhållningssätt till etnicitet och de konsekvenser detta förhållningssätt får för skolbibliotekens bokutbud studerats. Studien har en teoretisk förankring i text- och diskursanalys. Den språkliga analysen, utförd med inspiration från Faircloughs kritiska diskursanalys och med verktyg hämtade från Hellspongs och Ledins (1997) textanalys, är undersökningens kärna. I analysen har undersökningen av respondenters tal om etnicitet och införskaffande av böcker som har beröring med etnicitet betraktats som delar av diskursiva företeelser. Dessa är i hög grad av allmänmänsklig natur. Denna vinkling, alltså urvalet av och abstraktionsgraden hos de diskursiva företeelserna, har i någon mån valts utifrån ett praktiskt perspektiv, med hänsyn till studiens begränsade tidsramar och omfattning. Från ett "Faircloughskt" perspektiv får det konsekvensen att fokus i hög grad ligger på den innersta analysnivån i Faircloughs modell: diskursen analyserad genom *texten*. Det innebär också att de tämligen allmänna och vida diskursiva företeelser som de textuella iakttagelserna speglar lätt kan associeras med Faircloughs yttersta nivå: diskursen studerad som social praktik. Mellannivån, den diskursiva praktiken, alltså hur språkliga utsagor produceras, sprids, förstås, osv. inom ramarna för vissa verksamheter, står inte i centrum för undersökningen. Vid en mer fullständig kritisk diskursanalys hade det varit självklart att även ägna denna nivå uppmärksamhet.

Skolbibliotekariernas sätt att tala om etnicitet och införskaffandet av litteratur om etnicitet kan förstås och beskrivas som delar av de bredare diskursiva företeelserna *talet om den egna kompetensen och yrkesidentitetens integritet, de bristande instruktionerna, det begränsade utbudet, etnicitet och kulturell tillhörighet som farlig/förbjudna eller omöjliga ämnen att tala om, kontrasten mellan majoritets- och minoritetskulturer, den förhandlade eller föränderliga identiteten, den viktiga kulturella identiteten samt skolbibliotekets varande och blivande*. Anknytningen till dessa diskursiva företeelser kan ses som ett resultat i sig, men också problematiseras och ses som delar av sociala praktiker på fler nivåer, och associeras med mer eller mindre hegemoniska diskursordningar.

Talet om bristande instruktioner och talet om begränsat utbud betraktar vi som väldigt allmänna diskursiva företeelser. I den här studerade kontexten handlar de om styrdokumentens formuleringar som enligt majoriteten av skolbibliotekarierna upplevs som otydliga och inte tillräckligt noga eller ens alls ”preciserar” vilken typ av litteratur som ska köpas in (respondent A, s. 29; respondent B, s. 32; respondent C, s. 35) samt skolbibliotekariernas uppfattning om den begränsade mängd litteratur med innehåll av icke-svensk etnicitet som ges ut av bokförlagen.

I sitt tal om bristande instruktioner och begränsat utbud ger informanterna tydligt uttryck för åsikter och attityder som har koppling till faktiska förhållanden, exempelvis en oro över framtida politiska strömningar som skulle kunna påverka skolbibliotekariernas handlingsfrihet och förmåga att säkra ett bredare utbud av litteratur i skolbiblioteket (respondent D, s. 41). Intressant nog framförs också synpunkter vars kopplingar till faktiska förhållanden är betydligt mindre klara, eller rent av obefintliga. När majoriteten av respondenterna säger att det inte finns några instruktioner eller riktlinjer kring arbete med inköp av litteratur eller arbete med mångfald måste de missat eller inte känna till exempelvis bibliotekslagens femte paragraf. Det är främst i det, för respondenterna gemensamma styrdokumentet, bibliotekslagens femte paragraf (SFS: 2013:801) som vi (uppsatsförfattarna) kan sägas ha identifierat en mer konkret formulering skolbibliotekarierna kan basera sina inköp på. I den paragraf som åsyftas står det att ”[b]iblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska” (SFS 2013:801). I det transkriberade materialet synliggörs dessutom tankar om kollegors eventuella svårigheter med att utan tydliga riktlinjer inkludera viss typ av litteratur (respondent C, s. 36) Framför allt *talet om bristande instruktioner* framstår ibland som en strategi för att flytta fokus och frånhända sig eget ansvar. Denna brett förstådda diskursiva företeelse är förmodligen så allmän och oberoende av tid och rum att det vore vanskligt att på ett mer konkret sätt knyta den till de här studerade bibliotekariernas diskursiva praktik eller situation i allmänhet.

Gruber (2007)¹⁷ menar att den etnicitetsforskning som finns idag främst har fokuserat de elever som anses tillhöra minoritetskulturen. Vad som framgått efter avslutad analys är att även skolbibliotekarierna i vår studie ”missar” att fundera över hur litteratur eller språk som representerar minoritetskulturer påverkar elever som tillhör majoritetskulturen. Hur skolpersonal arbetar för att realisera läroplanens uppdrag om att skapa och upprätthålla en mångkulturell skola som främjar jämlikhet är därmed en fråga som vars svar kan tyckas sakna en enhetlig linje och genomtänkt riktning, sett till respondenternas analyserade utsagor. När våra respondenter har talat om representation i sina utbud talar de främst om att ha tillgängliga böcker på svenska eller modersmål.

Vad som vidare genomsyrar de analyserade texterna är *osäkerhet* och ett intryck av att det finns förväntningar på hur bibliotekarierna ska besvara frågorna om såväl styrdokument som de politiskt laddade begreppen etnicitet, kultur och identitet. En intressant fråga är *om* och i så fall *hur* självupplevda förväntningar hos skolbibliotekarierna påverkar hur de positionerar sig i diskurser om etnicitet, identitet och majoritets- minoritetskultur. Att den egna yrkesidentiteten är mycket viktig för dem är ett tydligt resultat av undersökningen. Vilka ramar i form av möjligheter och begränsningar skapar denna identitet ifråga om skolbibliotekariernas sätt att uttrycka sig i sammanhang präglade av identitetsdiskurser? Skolbibliotekarier som grupp förväntas, nog, i varje fall utifrån en traditionell diskurs om bibliotek och bildning, bejaka det gemensamma kulturarvet. Samtidigt ska de lyfta fram och främja mångkulturalitet. Det behöver förstås inte finnas en motsättning i detta, men på ett ytligt och oreflekterat plan kan det ändå se ut som att traditionellt kulturarv och dagens behov av mångkultur utgör ett ”antingen eller”- två svårförenliga ståndpunkter som kräver konfliktladdade val. Styrdokumenterna kan tolkas som bristande i instruktionerna kring arbetet med mångfald, samtidigt som skolbibliotekarierna inte verkar önska för mycket styrning i form av formuleringar som mer konkret ska beskriva deras arbete. Man kan ana en slags ambivalens och resultatet blir ett slags varken eller. Kan det vara så att respondenterna är rädda för att säga sin åsikt? Är de ängsliga för att det de säger kan

¹⁷ Se diskussion om Gruber (2007) som nämns i avsnitt 2.2.3. sidorna 13-14 samt avsnitt 2.2.5. sida 17.

uppfattas bryta mot eller inte tydligt nog spegla de tankesätt som organisationen, branschen eller den allmänna opinionen föreskriver eller omhuldar? (se Alvesson 2018).

Två av respondenterna uttrycker, utöver osäkerheten kopplad till en slags allmän förväntan på deras kompetens, ett avståndstagande mot såväl Sverigedemokraterna som nyheten om att kommunalrådet i Sölvesborg (SD, M, KD och SoL-partiet) har klubbat igenom ett beslut om en reviderad biblioteksplan som inte längre innehåller formuleringar som följer bibliotekslagens (2013:801) femte paragraf. Paragrafen som åsyftas behandlar inköp av litteratur på alla elevers modersmål. Kultur- och bibliotekschefen Sofia Lenninger, som skulle ansvara för utformningen av den nya biblioteksplanen, förklarade i en artikel publicerad i Biblioteksbladet (Clemens 2019) att hon upplevde att det kändes detaljstyrt när kommunalrådet pekade på vilka meningar i förslaget till reviderad biblioteksplan som måste strykas. Lenninger ansåg att bibliotekslagens (SFS 2013:801) andra paragraf: “att verka för det demokratiska samhällets utveckling genom bidrag till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning” ifrågasattes. Artikeln i fråga publicerades i september 2019 och månaden efter presenterades nyheten om att Lenninger avgår på initiativ av arbetsgivaren. Genom exemplet i Sölvesborg kanske den sociala praktiken eller *konsekvenserna* av en kulturarbetares ställningstagande som står i motsats till rådande politiskt styre, har kommit att forma de diskursiva företeelser som synliggjorts i studien.

De påvisade diskursiva formationerna begränsas och bestäms, till form och innehåll, liksom alla diskursiva formationer, av ett antal mer eller mindre hegemoniska diskursordningar. Vi vill avslutningsvis peka på några sådana som av allt att döma är av stor betydelse för de intervjuade skolbibliotekariernas sätt att förhålla sig till etnicitet. Det rör sig om synen att offentliga institutioner i allmänhet och skolan i synnerhet är en garant för ideal om allas lika värde, synen på bibliotekens roll som garantier för självständig och oberoende förmedlare av kunskap i ett demokratiskt samhälle som är uppbyggt på just kunskap och på det fria ordet. Det rör sig slutligen om synen att som tjänsteman eller anställd kunna värderas, bedömas och uppskattas på ett sätt tydligt, helst mätbart och redovisningsbart sätt av sin arbetsgivare. De två första synsätten, eller om man så vill diskursordningarna, har hävd, men är idag likt vi tidigare nämnt i avsnittet tydligt utmanade, inte minst politiskt. Den tredje diskursordningen kan förknippas med så kallat NPM, (New public management). NPM kan sägas utmana äldre sätt att se på arbetstagares roll och på offentliga

institutioner. Den brittiske professorn Stephen Osbourne (2013) är en av många som kritiserat de grundstenar som NPM bygger på. Osbourne menar att NPM är en managementfilosofi som grundar sig på idén om produktion av varor. Problemet med att applicera NPM på den offentliga sektorn är att denna väldigt sällan fokuserar varuproduktion. Den offentliga sektorns uppgift anses istället vara att leverera *service* åt samhället och dess medborgare. I en sådan situation kan man, enligt Osbourne (2013), inte styra med tekniker som bygger på produktion.

Statsvetaren Patrik Hall (2011) menar att Sverige har genomgått ett flertal stora omfattande managementreformer. Han menar att även om riskerna med byråkratisering inte diskuteras särskilt mycket i Sverige diskuteras kontroll och styrning oftare: “Byråkratin riskerar att tappa sin kärnuppgift att tjäna medborgarna, och istället inriktar sig på tillfredsställa överordnade nivåers kontrollbehov” (Hall 2011, s. 22) Resultatet blir därmed att det kontrollsystem som var tänkt att effektivisera istället får den motsatta effekten, den blir ett hinder. Detta menar vi synliggörs i analysen när respondenterna uttrycker en försiktighet i sina svar. Bibliotekarierna tillhör en yrkesgrupp som länge har levt med nedskärningar, begränsningar och ifrågasättanden. Mot bakgrund av dagens tendenser till managementstyre och de pågående maktförskjutningarna i partipolitiken vore det kanske snarast anmärkningsvärt om våra respondenter inte hade uttryckt sig en smula försiktigt och oroligt.

7.0. Vidare forskning

Syftet med studien har varit att presentera hur skolbibliotekarier tolkar begreppet etnicitet och representation i förhållande till styrdokument . Antalet respondenter har varit färre till antalet än vad som först var planerat och skolbibliotekariernas individuella bakgrunder har inte varit föremål för tolkning av empirin. De båda kommunernas demografi och skolbibliotekens specifika elevunderlag har inte heller diskuterats i förhållande till de diskursiva företeelser som identifierats. Det finns alltså möjlighet att i en mer omfattande studie (sett till tid, antalet deltagare, möjliga påverkansfaktorer och perspektiv som utreds) bygga vidare på de resultat som presenterats.

Genom vidare kvalitativa studier skulle det vara intressant att ta del av fler perspektiv på skolbibliotekets roll som förmedlare av kulturell kompetens. Om tid funnits hade vi önskat utreda vad skolornas elever anser om skolbibliotekens representation av etnicitet. Stämmer skolbibliotekariernas tankar om beståndet överens med elevernas? Är medvetenheten och tolkningen av god representation av etnicitet så bra som skolbibliotekarierna i studien verkar anse? En komparativ studie mellan skolbibliotek i olika områden skulle dessutom kunna bidra med en mer nyanserad bild av hur representation av icke-svensk etnicitet och mångfald ser ut i skolbiblioteket, beroende på såväl demografiska som ekonomiska förutsättningar.

I framtida studier hade det dessutom varit intressant att få ta del av en mer kvantitativ undersökning vars syfte skulle kunna vara att mäta hur representationen av icke-svensk etnicitet faktiskt ser ut i skolbibliotekens bestånd.

8.0. Käll- och litteraturförteckning

Alvesson, M. (2018). *Dumhetsparadoxen: den funktionella dumhetens fördelar och fallgropar*. Stockholm: Fri tanke.

Borgström, M. & Goldstein-Kyaga, K. (2009). *Den tredje identiteten – ungdomar och deras familjer i det mångkulturella, globala rummet*. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:209809/FULLTEXT01.pdf> [2019-04-20]

Bosäter Kindwall, E. & Vikström, R. (2013). *Etnicitet i samhällskunskapsläromedel: En läromedelsanalys av hur etnicitet framställs i samhällskunskapsläromedel för gymnasiet*. <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:694288/FULLTEXT01.pdf> [2019-04-01]

Cavolovitch, T. (2016). Matters: How Representation in Children's Literature Influences Children of Different Ethnicities. I *8th Annual Undergraduate Research & Scholarship*. Duquesne, USA 6 april, 2016.

<https://dsc.duq.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=urss> [2019-04-03]

Clemens, A. (2019). Svår sits för bibliotekschefen i Sölvesborg ”Jag känner att de utmanar lagen”. *Biblioteksbladet*. 25 september. <http://biblioteksbladet.se/svar-sits-for-bibliotekschefen-i-solvesborg-jag-kanner-att-de-utmanar-lagen/> [2019-12-29]

Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.

Grabbe, M. & Ingelf, E. (2004). *Mångkulturalism i svensk barnlitteratur*.

http://bada.hb.se/bitstream/2320/1140/1/04-108.pdf?fbclid=IwAR2WbzfoIybm2wgzmdgT_8QCwC-wiwThsb_KCtf9KC7wBwrnVGNaGvWnefw [2019-04-04]

Graninger, G. (1999). Förord. I Olsson, E (red.). *Etnicitetens gränser och mångfald*. Stockholm: Carlsson. ss. 7-11.

Gruber, S. (2007). *När skolan gör skillnad: skola, etnicitet och institutionell praktik*.

<http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:23466/FULLTEXT01.pdf> [2019-04-02]

Gärdén, C. (2017). *Skolbibliotekets roll för elevers lärande. En forsknings och kunskapsöversikt år 2010–2015.*

http://www.kb.se/Dokument/Nationell%20biblioteksstrategi/Skolbibliotekets%20roll_slutversion.pdf [2019-04-10]

Hall, P. (2011). *Managementbyråkrati - organisationspolitisk makt i svensk offentlig förvaltning.* Stockholm: Liber.

Hellspång, L. & Ledin, P. (1997) *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys.* Lund: Studentlitteratur.

Johansson, B. & Svedner, P. O. (2001). *Examensarbetet i lärarutbildningen: Undersökningsmetoder och språklig utformning.* 3 uppl. Uppsala: Kunskapsföretaget.

Johansson, R. (2000). Gemenskapens grunder: Etnicitet som konstruktion och process. I Olsson, E (red.). *Etnicitetens gränser och mångfald.* Stockholm: Carlsson. ss. 79-123.

Liebkind, K & Henning-Lindblom, A. (2015). Identitet och etnicitet - och språk? I Tandefelt, M. (red.), *Gruppspråk, samspråk, två språk: svenskan i Finland - i dag och i går.*

https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/svenska_litteratursallskapet_tandefelt_liebkind_henning-lindblom.pdf Hämtad [2019-04-19]

Lundgren, E. (2011). *Skolbibliotek och jämställdhet. En intervjustudie på ett mindre antal skolbibliotek.* Kandidatuppsats, institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap.

Borås: Högskolan i Borås.

<http://bada.hb.se/bitstream/2320/8176/1/11-19.pdf> [2019-04-21]

Martinsson, S. (2014). *Det mångspråkiga skolbiblioteket. En viktig fråga i teorin men en icke-fråga i praktiken?*

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:696169/FULLTEXT01.pdf> [2019-04-10]

Osbourne, S., Radnor Z. & Nasi G. 2013. A New Theory for Public Service Management? Toward a (Public) Service-Dominant Approach. *The American Review of Public Administration.* 4 december.

https://www.researchgate.net/publication/258126438_A_New_Theory_for_Public_Management_Toward_a_Public_Service-Dominant_Approach . [2020-01-20].

SFS 2013:801. *Bibliotekslag*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Skolinspektionen. (2018). *Skolbibliotek som pedagogisk resurs*.

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2018/skolbibliotek/skolbiblioteket-som-pedagogisk-resurs-skolinspektionen-2018.pdf> [2019-04-07]

Skolverket. (2018). *Läroplan för grundskoleklassen, förskolan och fritidshemmet 2011*. 5 uppl. Stockholm: Skolverket.

Smith, A. (1986). *The ethnic origins of nations*. New Jersey: Blackwell Publishers.

Svenska Akademien. (2015). *Svenska akademiens ordlista över svenska språket*. 14 uppl. Stockholm: Svenska Akademien.

Sölvesborgs kommun. (2019). *Ny biblioteksplan röstades igenom på kommunfullmäktige den 9 december*. <http://www.solvesborg.se/startside/nyheter-och-evenemang/nyhet/2019-12-18-ny-biblioteksplan-rostades-igenom-pa-kommunfullmaktige-den-9-december.html> [2019-12-29]

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Mölndal: Elanders.

Von Brömssen, K. (2017). *Gränsöverskridande identiteter hos unga som flyttar mellan kulturer*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskning/gransoverskridande-identiteter-hos-unga-som-flyttar-mellan-kulturer> senast uppdaterad 2019-03-20 [2019-04-20]

Wikström, H. (2009). *BeGreppbart: Etnicitet*. Malmö: Liber AB.

Winther Jörgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

9.0. Bilagor

9.1. Bilaga 1

Intervjuguide

Frågeställningar

1. Hur påverkar skolbibliotekariens tolkning av styrdokumentens riktlinjer kring etnicitet och kulturell mångfald skolbibliotekets roll som pedagogisk resurs?
2. Hur påverkar skolbibliotekariernas tolkning av styrdokumentens inköp av skönlitteratur för mellanåldern med innehåll som representerar "icke-svensk" etnicitet?
3. Upplever skolbibliotekarien att det finns hinder för att inkludera ett bredare utbud av skönlitterära mellanåldersböcker som innehåller annan etnicitet än den "svenska"?

Information till respondent innan intervjun börjar

Syftet med intervjun är att lära oss mer om hur styrdokumentet påverkar ditt (skolbibliotekariens) arbete med urval och inköp av litteratur till skolbiblioteket. Vi är också intresserade av att veta mer om hur skolbiblioteket används som pedagogisk resurs och hur din (skolbibliotekariens) tolkning av olika begrepp synliggörs i skolbibliotekets utbud av mellanåldersböcker.

Deltagandet är frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan utan några negativa följder. De uppgifter som framkommer under intervjun kommer att behandlas på ett sådant sätt så att din identitet inte röjs. Uppgifterna kommer att bevaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.

Frågor

Bakgrund och erfarenhet

Ålder?

Antal år i yrket?

Tid som anställd på nuvarande arbetsplats?

Tidigare yrkeserfarenhet

Utbildning?

Styrdokument

Vilka styrdokument behöver du förhålla dig till i ditt arbete med skolbibliotekets utbud och roll som pedagogisk resurs?

Har din skola några egna styrdokument som du ska förhålla dig till?

Om "ja" - Hur skiljer sig dessa mot de kommunala och nationella?

Om "nej" - Hade du önskat att skolan skulle ha egna styrdokument? Varför?

Anses något av styrdokumenterna vara viktigare än något annat?

Om "ja" – Vilket? Varför är det viktigare?

Vad säger styrdokumenterna om typen av litteratur som bör köpas in till skolbiblioteket?

Kan du ge exempel?

Anser du att styrdokumenterna underlättar ditt arbete med urval och inköp av litteratur med representation av icke-svensk etnicitet till skolbiblioteket?

Om "ja" – Kan du förklara mer? Hur underlättar styrdokumenterna urval och inköp?

Om "nej" – Kan du förklara mer? Hur skulle styrdokumenterna kunna underlätta vid urval och inköp av litteratur som innehåller representation av icke-svensk etnicitet?

Nämner något av styrdokumenterna begreppen "mångfald", "etnicitet" eller "kultur"?

Om "ja" - Kan du ge exempel? Hur ser formuleringen ut?

Hur synliggörs den formuleringen i ditt arbete med projekt/inköp och urval av litteratur kopplat till det begreppet?

Om "nej" - Varför tror du det är så?

Talar styrdokumenterna något om hur mångfaldsarbete (sett till etnicitet och kultur) bör se ut i skolbiblioteket?

Om "ja" - Kan du ge exempel?

Om "nej" - Om du vill inkludera fler riktlinjer kring mångfaldsarbete: hur skulle du vilja att en sådan formulering skulle se ut?

Skolbibliotekets roll som pedagogisk resurs

Vad tycker du att skolbibliotekets främsta uppgift är?

Om begreppen mångfald/mångfaldsarbete/förmedlare av erfarenheter inte nämns i svaret - fråga om skolbibliotekets roll för integration och förmedlare av kulturella erfarenheter/identitetsstärkande arbete.

Använder skolans lärare skolbibliotekets utbud och din kompetens vid planering/genomförande av undervisningen?

Om "ja" - Hur ser det samarbetet ut?

Om "nej" - Varför tror du att det är så?

Har du fått frågor från lärare gällande litteratur som innehåller representation av icke-svensk etnicitet?

Om "ja" - Kan du ge exempel på frågor?

Om "nej" - Vad tror du det beror på?

Har du själv drivit projekt som har med representation av icke-svensk etnicitet eller kultur att göra?

Om "ja" - Kan du berätta mer om det projektet?

Om "nej" - Vad tror du anledningen till det är?

Diskuteras frågor gällande representation av svensk såväl som icke-svensk etnicitet/kultur på arbetsplatsen?

Om "ja" - Kan du ge exempel?

Om "nej" - Vad tror du det beror på?

Inköp och utbud i skolbibliotek

Hur går inköpsprocessen till?

Behöver beslut gällande urval och inköp förankras med annan skolpersonal/rektorer/huvudman innan inköp görs?

Om "ja" - Gäller det exempelvis budget eller val av litteratur? Hur tror du detta påverkar skolbibliotekets utbud?

Om "nej" - Be skolbibliotekarien bekräfta att det är hen ensam som beslutar om urval och inköp.

Finns det några bestämmelser/beslut kring vilken typ av litteratur som ska köpas in till skolbiblioteket?

Om "ja" - Vilka? Var nämns dessa bestämmelser?

Om "nej" - Tycker du att det borde finnas? Varför?

Påverkar inköpsprocessen utbudet i skolbiblioteket?

Om "ja" - Vilka steg i processen är det som påverkar utbudet? På vilket sätt påverkas utbudet?

Om "nej" - Se hur informanten besvarat fråga 1 och 2 under frågekategorin.

Vad tror du själv påverkar vilka böcker/vilken typ av litteratur du köper in till skolbiblioteket?

Hur ser du själv på skolbibliotekets utbud av skönlitteratur som behandlar representationer av "icke-svenska" etniciteter/kulturer?

(Önskas större utbud? Nöjd med det befintliga utbudet?)

Brakar du reflektera över vilka etniciteter eller kulturer som representeras i skolbibliotekets utbud?

Om "ja" - Kan du ge exempel på tankar du haft?

Om "nej" - Kan du förklara mer?

Efterfrågas litteratur med representation av **svensk etnicitet/kultur**?

Om "ja" - Hur ofta ställs den frågan? Vilka är det som efterfrågar den typen av litteratur? Vad tror du det beror på?

Om "nej" - Har du funderat över vad det kan bero på?

Efterfrågas litteratur med representation av **icke-svensk etnicitet/kultur** av elever?

Om "ja" - Händer det ofta? mer sällan? Vad tror du det beror på?

Om "nej" - Vad tror du det beror på?

Efterfrågas litteratur med representation av **icke-svensk etnicitet/kultur** av lärare?

Om "ja" - Händer det ofta? mer sällan? Har hen förklarat varför den efterfrågar den typen av litteratur? Är det någon särskild genre eller ålderskategori av böcker som efterfrågas?

Om "nej" - Vad tror du det beror på?

Efterfrågas tillgång till litteratur med representation av **icke-svensk etnicitet** av rektor/huvudman?

Om "ja" - Händer det ofta? mer sällan? Vad tror du det beror på?

Om "nej" - Vad tror du det beror på?

Tror du att en kollega med icke-svensk bakgrund gör andra val när det kommer till urval och inköp av litteratur till skolbiblioteket än vad en kollega med svensk eller västerländsk etnisk/kulturell tillhörighet gör?

Om "ja" - Varför tror du det är så? Kan du förklara mer?

Om "nej" - Kan du förklara mer?

Tolkning av begrepp

Hur skulle du definiera begreppet svensk etnicitet/kultur?

Om respondenten säger att den inte ser människor som tillhörande en viss etnicitet/kultur eller liknande - fråga om hen kan förklara mer.

Hur skulle du definiera begreppet icke-svensk etnicitet?

Hur ser du på din egen etniska/kulturella tillhörighet?

Om respondenten säger att den inte "delar upp människor i olika kategorier/etniciteter/kulturer" eller liknande - fråga om hen kan förklara mer!

Hur ser du på begreppen etnicitet och kultur i förhållande till litteratur?

Vad är god representation av en etnicitet/kultur enligt dig? Kan du ge exempel på hur svensk kultur skulle kunna framställas på ett bra och ett mindre bra sätt?

Har du någon uppfattning om hur representation av etnicitet och kultur ser ut i böcker på annat språk än svenska?

Har du något exempel på litteratur som innehåller god representation av icke-svensk etnicitet?

Om "ja" - Motivera/Förklara varför den innehåller god representation. Ge exempel!

Hinder

Finns det några hinder för att bredda utbudet av skönlitteratur för mellanåldern, sett till representation av andra etniciteter än den "svenska"?

Om "ja" – Kan du förklara mer/ge exempel?

Tror du att det finns någon etnicitet eller kultur som inte är lika representerad som andra?

Om "ja" - Vilken etnicitet/kultur tror du det är? Vad tror du det beror på?

Om "nej" - Kan du förklara mer?

Övrigt

Kan du säga något om utlåningsfrekvensen ut när det kommer till lån av böcker som innehåller representationer av "icke-svensk" etnicitet?

Avslut

Vill du tillägga något?

Tycker du vi missat något som du anser är väsentligt?

Om vi har ytterligare frågor eller funderingar, kan vi kontakta dig och i så fall hur?

9.2. Bilaga 2

Förfrågan om att delta i en kvalitativ intervjustudie om etnicitet och skolbibliotek i den mångkulturella skolan.

Syftet med studien är att undersöka hur skolbibliotekarier tolkar och förhåller sig till styrdokumentens riktlinjer kring representation av etnicitet samt hur denna tolkning påverkar skolbibliotekariens arbete med urval och inköp av mellanåldersböcker.

Studien är ett examensarbete på avancerad nivå och är en del av utbildningen till grundlärare åk 4-6 vid Högskolan Kristianstad (HKR). Studien kommer att genomföras med hjälp av intervjuer under vecka 48, 2019. Intervjun kommer att beröra skolbibliotekariers tolkning av nationella och lokala styrdokument och hur skrivelserna påverkar skolbibliotekariernas arbete med att inkludera mellanåldersböcker som innehåller representation av icke-svensk etnicitet. Intervjun genomförs på överenskommen plats och beräknas ta mellan 1-2 timmar. Intervjun kommer att spelas in och transkriberas.

Den information som Du lämnar kommer att behandlas säkert och förvaras inlåst så att ingen obehörig kommer att få ta del av den. Redovisningen av resultatet kommer att ske så att ingen individ kan identifieras. Resultatet kommer att presenteras i form av en muntlig presentation till andra studerande, opponenter, examinerande lärare, handledare samt i form av ett examensarbete. När examensarbetet är färdigt och godkänt kommer det att finnas i en databas vid Högskolan i Kristianstad. Inspelningarna av intervjun och den utskrivna texten kommer att förstöras när examensarbetet är godkänt. Du kommer ha möjlighet att ta del av examensarbetet genom att få en kopia av arbetet.

Deltagandet är helt frivilligt och Du kan när som helst avbryta din medverkan utan närmare motivering.

Vi frågar härmed om Du vill delta i denna studie. Besked om deltagande ges via email. Ansvariga för studien är: Nadine Montium-Åberg, Emma Starhög samt handledare Ola Svensson. Har Du frågor om studien är Du välkommen att höra av dig till någon av oss:

Emma Starhög
Student
emma.starhog@live.se
0733643909

Nadine Montium-Åberg
Student
nadine.montium@gmail.com
0708254743

Ola Svensson
Handledare/ Universitetslektor i svenska
ola.svensson@hkr.se